

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXIII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

I ИЗВЪНРЕДНА СЕСИЯ

Брой 16

София, петък, 2 октомврий

1931 г.

20. заседание

Четвъртък, 1 октомврий 1931 година.

(Открито отъ подпредседателя Н. Захариев въ 16 ч. 15 м.)

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е:

Стр.	Стр.
Отпуски, разрешени на народните представители: Драгомиръ Апостоловъ, Димитъръ Нейковъ, Александъръ Орозовъ, Петъръ Панайотовъ, Тодоръ Савовъ Игнатовъ, Стоянъ Йовевъ Георгиевъ, Василь Домузчиевъ, Димитъръ Долбински, Александъръ Пиронковъ, Никола Петровъ, Велико Савовъ, Стоянъ Момчиловъ, Иванъ Велчевъ, Владимиръ Молловъ д-ръ Александъръ Франгя.	313
Законопроекти:	
1. За измѣнение и допълнение на закона за закупуване и износъ на зърнени храни (Първо четене — продължение разискванията)	314
2. За довършване на строежитъ по отводняване на Вардимъ-Новградското блато, съгласно закона за отстъпване на Вардимъ-Новоградското държавно блато, Свищовска околия, на В. Търновския окръженъ съветъ, за да го подобри и използва за срокъ отъ 25 години, публикуванъ въ „Държавенъ вестникъ“, брой 28 отъ 2 май 1929 г. (Съобщение)	335
Дневенъ редъ за следващото заседание	335

Председателствуващъ Н. Захариевъ: (Звъни) Откривамъ заседанието.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следните г. г. народни представители: Аневъ Василь, Бечевъ Милко, Бешковъ д-ръ Иванъ, Близнаковъ Христо, Бошнаковъ Тодоръ, Бояджиевъ д-ръ Атанасъ, Бояджиевъ Стефанъ, Бояджиевъ Трифонъ Куневъ, Буковъ Асенъ, Бурилковъ д-ръ Димо, Василевъ Григоръ, Василевъ Йото, Василевъ Ради, Георгиевъ Павелъ, Говедаровъ Георги, Даневъ д-ръ Стоянъ, Даскаловъ Стефанъ, Деневъ Андрей, Деневъ Сѣби Димитровъ, Диляновъ Минчо, Димитровъ д-ръ Георги, Димитровъ д-ръ Димитъръ, Дичевъ Петко, Дойчиевъ Никола, Долбински Димитъръ, Домузчиевъ Василь, Дрънски Димитъръ, Изановъ Запрянь, Йонетовъ Георги, Калъповъ Георги, Капитановъ Атанасъ, Кировъ Стаматъ, Кирчевъ Стефанъ, Косачевъ Куцеровъ Тодоръ, Лапчевъ Андрей, Манафовъ Христо, Мариновъ Василь, Маринчевъ Георги, Молловъ Янаки, Момчиловъ Стоянъ, Момчиловъ Тодоръ, Мошановъ Стойчо, Нейчевъ Адамъ, Неновъ Атанасъ, Николовъ Лазаръ, Орозовъ Александъръ, Панайотовъ Петъръ, Петковъ Стефанъ, Петровъ Никола, Радевъ Георги, Райковски Минко, Рангеловъ Раденко, Ризовъ Стойне, Родевъ Христо, Савовъ Николай, Сакъзовъ Янко, Сапунджиевъ Никола, Симеоновъ Иванъ, Стайновъ Петко, Станишевъ д-ръ Константинъ, Станковъ Владимиръ, Статевъ Христо, Стояновъ Георги, Такевъ д-ръ Владимиръ, Тошевъ Никола, Фенерковъ Петъръ, Франгя д-ръ Александъръ, Христовъ Димитъръ, Христовъ Трайко, Чирпанлиевъ д-ръ Никола и Шидерски Едрю)

Бюрото е разрешило отпускъ на следните народни представители:

На г. Драгомиръ Апостоловъ — 1 день;
 На г. Димитъръ Нейковъ — 1 день;
 На г. Александъръ Орозовъ — 2 дена;
 На г. Петъръ Панайотовъ — 2 дена;
 На г. Тодоръ Савовъ Игнатовъ — 2 дена;

На г. Стоянъ Йовевъ Георгиевъ — 2 дена;
 На г. Василь Домузчиевъ — 1 день;
 На г. Димитъръ Долбински — 2 дена;
 На г. Александъръ Пиронковъ — 1 день;
 На г. Никола Петровъ — 2 дена;
 На г. Велико Савовъ — 2 дена и
 На г. Стоянъ Момчиловъ — 2 дена.

Постъпило е заявление отъ народния представител г. Иванъ Вълчевъ, съ което моли да се счита, че е присъствувалъ въ заседанието на 29 септемврий т. г., понеже действително е билъ тукъ, но е пропусналъ да се разпише въ присъствената книга.

Удовлетворява се молбата му.

Народниятъ представител г. Владимиръ Молловъ моли да му се разреши 4 дни отпускъ. Ползувалъ се е досега съ 20 дни отпускъ. Които сѣ съгласни да му се разреши исканиятъ отпускъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Народниятъ представител г. д-ръ Александъръ Франгя моли да му се разреши 20 дни отпускъ. Ползувалъ се е досега съ 10 дни отпускъ. Които сѣ съгласни да му се разреши исканиятъ отпускъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Х. Мирски (д): Нѣма кворумъ. Какво ще заседаваме!

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Има кворумъ.

Х. Мирски (д): Ще фалшифицираме кворума!

Ц. Таслаковъ (д): Ще дойде кворумътъ.

Х. Мирски (д): Трѣбва да се научимъ на редъ.

Министъръ Н. Мушановъ: Присъствуватъ достатъчно народни представители и сѣ се разписали въ присъствената книга, но сѣ вънъ.

Председателстващ Н. Захариев: Пристъпваме към точка първа от дневния ред: **първо четене законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за закупуване и износ на зърнени храни — продължение разискванията.**

Има думата народният представител г. Петко Стоянов. Отсъствува.

Има думата народният представител г. Тончо Мечкарски.

Т. Мечкарски (з): (Отъ трибуна) Г. г. народни представители! Настоящият законопроект за измѣнение и допълнение на закона за закупуване и износ на зърнени храни е извънредно много важен, защото засѣга единъ кардиналенъ въпросъ, който днесъ вълнува цѣлокупния български народъ — въпросътъ за облекчение стопанската криза въ нашата държава

Стопанската криза е свѣтовна. Ние, като частъ отъ свѣтовния стопански концертъ, чувствуваме тази стопанска криза. Твърдението на нѣкои оратори отъ опозицията, че стопанската криза въ България ще трѣбва да се смѣта напълно като отгласъ на свѣтовната стопанска криза, не е вѣрно. Всички държави, даже и тѣзи, които сѣ около насъ — Сърбия, Гърция и Ромѣния — въ борбата имъ съ стопанската криза въвежда монопола. Какво засили стопанската криза въ България? Безспорно, стопанската криза въ България не може да не се влияе отъ външната стопанска криза, но не можемъ да не признаемъ, че презъ последния режимъ у насъ, който трая 8 години, се водѣше една стопанска, една икономическа политика, която целѣше въобще да засили стопанската криза и, безспорно, я изостри до най-голяма степенъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Значи, нашата задача е била да засилимъ стопанската криза?

Т. Мечкарски (з): Азъ ще се спра на това и ще го докажа документално.

9 юний завари българската държава съ пълни банки. Банките тогава пращѣха отъ пари, народътъ имаше пари. Клионетъ! Земледѣлската банка обявявахъ съ барабани: „Който има нужда отъ пари, да взема“. Това бѣше до 9 юний. Икономическиятъ животъ на нашата държава тогава цвѣтѣше. Следъ 9 юний въ България се провеждаше политиката на едрия капиталъ. Тая политика почини цѣлото земледѣлско производство подъ своя скиптеръ и докара това тежко положение, съ което има нещастieto да се справя новата властъ днесъ, която трѣбва да рине авгиевѣтѣ обори на управлението на Демократическия сговоръ. Чиновническитѣ заплати до 9 юний се плащаха на 22 число; чиновникътъ получаваша и 13-та заплата. Следъ 9 юний, както потвърди и бившиятъ министъръ Христовъ, чиновническитѣ заплати се увеличиха. Защо? Защото трѣбвало да се подобри положението на чиновникътъ ли? Тѣмко обратното. Днесъ положението на чиновникътъ, въ този му видъ, въ което е, не е розово. Ето три месеца наблюдавамъ откакъ чиновникътъ не могатъ да получатъ своитѣ заплати. Следъ 9 юний се увеличиха заплатитѣ на чиновникътъ само да крепятъ политическата олигархия, която измѣсти народната властъ въ нашата държава и заприщи пътя за правилното и спокойно развитие на нашия стопански и икономически животъ.

Бюджетътъ, безспорно, презъ време на управлението на Демократическия сговоръ бѣше повече консомативенъ — $\frac{2}{3}$ отъ бюджета отиваха само за заплати — а по-малко продуктивенъ. Даваха се грамадни заплати на чиновници, даваха се тѣсти командировки. За срамъ и позоръ, когато българскиятъ народъ изживява една тежка стопанска и финансова криза, плащаха се 200 швейцарски франка дневно командировачни, които отговарятъ на 5400 л. дневно.

Н. Пждаревъ (д. сг): Проверихте ли счетоводителитѣ какво плащатъ сега за командировки?

Т. Мечкарски (з): Азъ зная какво плащаха вашитѣ презъ ваше време. Отъ тая трибуна азъ заявихъ на вашия министъръ на финанситѣ г. Молдовъ, че финансовата катастрофа на държавата ще дойде при разглеждането на закона за намаляние съ 10% на чиновническитѣ заплати. Азъ ги оприличихъ на едно малко черно облаче, което е предвестникъ на финансовата катастрофа. Прочее, днесъ финансовиятъ суверенитетъ на държавата е анулиранъ, днесъ Финансовиятъ комитетъ при Обществото на народитѣ нарежда финанситѣ на България.

Стопанската, икономическата политика, която се провеждаше отъ Демократическия сговоръ, бѣше политика на експерименти. Бившиятъ министъръ Христовъ снощи се

силаеше да обвини новата властъ, която е дошла съ желанието и търси всички възможности да подобри стопанския и финансовъ халъ на нашата държава. Той, който съ своитѣ искания на пари дойде въ конфликтъ съ самия Парламентъ, съ собственото си болшинство, поради безразборното пилѣне на народната парѣ отъ негова страна, имѣ куража да обвини народната властъ. И затова съ право г. министърътъ на вътрешнитѣ работи му отговори, че всички онѣзи земледѣлски машини, които той съ своята главава земледѣлска политика вкара въ нашата държава, днесъ държавата е принудена да ги продава съ 50% подолу, за да може да посрещне текущитѣ си нужди. Идете въ което щете село, община или кооперация и вие ще видите складирани култиватори, редосѣялки и плугове „Рудсакъ“, защото бившиятъ министъръ на земедѣлието Христовъ нѣмаше понятие отъ земедѣлие. Плугътъ „Рудсакъ“ въ Северна България не може да работи, а работи само „Глиганъ“. И днесъ земедѣлскитѣ машини служатъ на нѣкои мѣста да спятъ по тѣхъ кокошкитѣ, а на други мѣста, когато ставатъ сборища, да се возятъ децата съ колелетата на култиваторитѣ по улицитѣ. Тази политика на експерименти, тази политика на разхищение засили и усили финансовата криза, която днесъ души цѣлокупния нашъ народъ. Когато се внесе сръбско жито — срещу който вносъ въстана съзнателното въ Демократическия сговоръ, въстана цѣлокупниятъ Парламентъ — г. Ляпчевъ, като министъръ-председателъ, отъ тази трибуна заяви, че ако ние не позволимъ вноса на сръбско жито, селянинътъ ще продава житото по 12 л. килограмътъ. Наремето ние предложихме, въ всички области, въ които житото измръзна, да се продаде жито отъ други области, където хамбритѣ бѣха пълни. Обаче внесе се сръбско жито и се продаде по 6.40 и 6.80 л. въ пострадалитѣ области, когато можеше да се купи отъ нашитѣ производители по 470 л. Това е политиката на едрия капиталъ, който цели всѣчески да трупя повече печалби за смѣтка на производителния елементъ.

Внесе се жито за надъ 300 милиона лева. Това жито се внесе, за да се подобри положението на ония краища, които пострадаха отъ измръзване, но то се внесе, по силата на закона за подобрене на мѣстната индустрия, безъ мито и съ намаленъ трафикъ.

Н. Кемилевъ (д. сг): На два пъти увеличавахме митата, а сръбитѣ намаляваха трафика.

Н. Пждаревъ (д. сг): Позабравилъ е.

Т. Мечкарски (з): Г. Димитъръ Христовъ снощи заяви тукъ, че никой не можелъ да го увѣри, че не трѣбва да се съятъ зърнени храни въ Дунавската равнина. Така той опроверга думитѣ и лѣзата си, като министъръ отъ бившия кабинетъ на Демократическия сговоръ, защото тезата, негова и на много други, бѣше да се спре сѣтенето на жито, за да не се предизвика стопанска криза.

Ние твърдимъ, че една държава, каквато е българската, националниятъ поминѣкъ на която е земедѣлието, ще трѣбва да се стреми чрезъ този именно поминѣкъ да подобри своето положение, финансово и икономическо, па ако щете и политическо. Защото, колкото повече стопанската криза се усилва, толкова повече политическиятъ животъ на нашата държава се застрашава отъ едно вътрешно раздрусване и подхвърляне народа на гражданска бунта. Днесъ всички държави издигатъ китайски стени чрезъ закони, за да предотвратятъ у тѣхъ си стопанскитѣ бури, които бушуватъ другадѣ, за да стабилизиратъ своя вътрешенъ стопански животъ, а следъ това и своя политически животъ.

Правителството на Демократическия сговоръ въ продължение на 8 години не сключи търговски договоръ съ никоя съседна държава. Не може да се педира за засилване на зърненото производство, за създаване рентабилно земедѣлско производство чрезъ машинизиране и трансформиране на земедѣлието тогава, когато хранитѣ, които ще изкарва нашиятъ производител, нѣма да намѣрятъ пласментъ. Пресищането въ една държава — както и недоимѣкътъ — е пакостно.

Правителството на Народния блокъ дойде да служи на своя народъ и да се справи съ всички ония мъчности въ нашия финансовъ и стопански животъ, които останаха отъ бившия режимъ на Демократическия сговоръ. За насъ днесъ единъ важенъ въпросъ, който ще трѣбва да реши Парламентътъ и съ разрешението на който ние ще отговоримъ на нуждитѣ на народа, това е въпросътъ, който ни е поднесенъ съ законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за закупуване и износъ на зърнени храни. Дирекцията, съз-

дадена през управлението на Сговора, дойде да докаже, че тя не е в състояние да проведе оная стопанска политика, която е необходимо нужна за стабилизиране стопанския живот в нашата страна. Законопроектът, както е представен пред нас, безспорно иде да изгладни ония дефекти, които сж констатиранни въ закона за закупуване и износъ на зърнени храни на бившия режимъ.

Азъ смѣтамъ, че тоя законопроектъ, не отговаря на желанието въобще, което е изразено въ редъ резолюции долу отъ народа, каквото е и мнението на болшинството отъ Парламента — да се създаде пълненъ монополъ на търговията съ зърнени храни, включая и на царевичата. Тоя законопроектъ трѣбва да се титулува: „Законопроектъ за пълненъ монополъ на търговията съ пшеница и царевича“. Като се създаде този пълненъ монополъ на търговията съ зърнени храни, ще се издигне китайска стена, за да се спре стопанската буря, която заплашва нашата държава. Защото иначе най-голяма печалба ще извлѣкатъ тия отъ лѣво. (Сочи работниците)

Тѣ желаятъ ние, съ своитѣ палиативи и съ керенщината въ стопанската политика, да докараме по-скоро оная болшевишка вълна, за която тѣ пей даватъ. Болшевиизмътъ, г-да — нека се помни това отъ Парламента — нѣма да дойде отъ болшевишка Русия, а ще дойде отъ България, ако ние не лѣкуваме народнитѣ болки съ социални реформи, своевременно и ефикасно. Стопанската криза, която души днесъ народа, е най-добриятъ агитаторъ и невидимиятъ ораторъ на болшевиизма въ нашата държава.

Нека не си прави никой иллюзията да смѣта, че чрезъ мъркитѣ на насилието и на инквизицията ще може да предотврати едно народно негодувание, което може би въ настоящия моментъ стопански и икономически да е оправдано. И то е оправдано, защото ако народътъ следъ 21 юний почувствува, че огрѣ слънцето и му се даде свобода, тоя народъ не иска да се радва само на тая свобода, но иска да се даде свобода и на неговото стопанство и на неговия поминѣкъ, та съ всичко онова, което той произвежда, да може да задоволява домакинскитѣ си нужди.

Народътъ е обеднѣлъ, държавата е обеднѣла, срѣдства нѣма, защото 8-годишната политика на изсмукуване жизненитѣ сокове на българската нация докара до положението настоящето правителство да завари въ държавната хазна около 13.500 л!

В. Молловъ (д. ср): Я недей приказва тия приказки.

Д. Апостоловъ (д. ср): Това не ще да го върва българскиятъ народъ. Три месеца откакто управлявате, и народътъ не върва вече това.

Т. Мечкарски (з): Действително, че 3 месеци има, г. Апостоловъ, откакто ние управляваме, но вие 8 години управлявахте, и това, което сте го натрупали за 8 години, за 3 месеци и пионеритѣ да взематъ съ лопати да го ринатъ, нѣма да се дѣлятъ да го изринатъ.

Д. Ачковъ (нац. л. о): А бе, Англия не може да плати на флотата си, та ние ли ще плащаме!

Т. Мечкарски (з): Оти где ще се взематъ ресурси въ случай на пълненъ монополъ на търговията съ пшеница и царевича? 1. Увеличи цената на хлѣба. Защото днесъ, когато страда производителътъ, трѣбва да му помогне консоматорътъ. 2. Данѣкъ занятию върху индустрията, за която се дадохъ 800.000.000 л. за подобрене и тия данѣкъ не плаща, и др.

Доколкуто азъ имамъ сведения, Дирекцията за закупуване и износъ на зърнени храни е издала една наредба, съ която монополизира търговията съ пшеницата. Но пшеницата, въ голѣмата си частъ, вече е закупена. Остава царевичата. Царевичата не може да се остави на произвoда на свободната търговия. Онзи день бѣхъ въ Ломъ и агентитѣ на дирекцията ми заявиха, че царевичата се купува по 10—12 л. кофата: това, безспорно, е една страшна спекула съ този артикулъ у насъ, а въ Северна България, особено въ Дунавската равнина, най-много сѣятъ него. За царевичата може да стане въпросъ, че Дирекцията за закупуване на храни не разполага съ нужнитѣ мазни или, както ги именуватъ нѣкои, „голѣмитѣ зали“ за преобрѣщане на царевичата. Държавата е въ състояние да авансира по 1 л. на килограмъ царевича и царевичата да си стои въ кошоветѣ да сѣхне. Всички тия възражения, които се правятъ, не сж нищо друго освенъ едно желание, царевичата да остане свободно да се купува и за износа ѝ да се предвиждатъ премии, които ще минатъ въ рѣцетѣ на търговцитѣ, а впоследствие — въ рѣцетѣ на Пинкасъ и Драйфусъ, особено днесъ, когато цената на царевичата на външния пазаръ е голѣма.

Чл. 4 отъ този законопроектъ гласи: (Чете) „Вътрешната и външна търговия съ зърнени храни е подъ режима на дирекцията, установенъ чрезъ наредби, утвърждавани отъ Министерския съветъ, който може да установява и монополенъ режимъ“. Безспорно, това е едно положение. Азъ смѣтамъ, че чл. 4 трѣбва да се измени въ смисълъ, че вътрешната и външна търговия съ пшеница и царевича е пълненъ монополъ на държавата. Нищо повече.

Така както този законопроектъ е съставенъ, по отношение функциитѣ на дирекцията и нейнитѣ органи при закупуване на зърнени храни отъ земеделскитѣ стопанства, не е нищо друго освенъ една фотография на онзи законъ, който бѣ изработенъ отъ ония, които управляваха до 21 юний. Директорътъ, както е поставенъ въ законопроектъ, е едноличие, диктатура, диктаторъ. И ако ние сме убедени, че бившиятъ директоръ х. Стойковъ докара до едно положение — да викне цѣлиятъ народъ срещу спекулата, която се вършеше съ зърненитѣ храни, срещу обира, който се вършеше даже отъ агентитѣ на дирекцията при измѣрването на хектолитровото тегло, при опредѣлянето на примѣситѣ и пр., днесъ повелителенъ дългъ се налага на правителството, съ този законопроектъ да създаде санкции, за да предпази населението отъ тая спекула и отъ този обиръ, който се върши долу. Въ кой градъ и въ кое село не е доказано, че селянинътъ, при продаване на хранитѣ си, е лѣганъ въ хектолитровото тегло и самитѣ примѣси и приема това, което му казва агентътъ? Или пъкъ друго — както бѣше до 21 юний — самитѣ агенти-търговци казваха, че дирекцията нѣма пари и препращаха селянина къмъ други търговци, които закупуваха храната му на съвършено низки цени и по този начинъ се обираше населението, защото така закупено го продаваха на дирекцията 4 л. и правеха луда печалба за смѣтка на производителя. Азъ смѣтамъ, за да има ефикасенъ контролъ при измѣрването на хектолитровото тегло, при опредѣляне на примѣситѣ и пр., трѣбва въ този законопроектъ да се прибави единъ членъ, въ който да се каже, че се дава право на всички органи на властѣта, начинающа отъ полиция, агрономи, до кметовитѣ, да контролиратъ измѣрването на хектолитровото тегло и опредѣлянето на примѣситѣ, и тамъ, кждето има оплакване, да се направи провѣрка. Безспорно, ще се срѣщатъ мѣчнотии, защото общинитѣ не разполагатъ съ апарати за измѣрване на хектолитровото тегло, но въ всѣки случай борбата ще бѣде по-ефикасна, отколкото е сега, и нѣма да става онова, което се наблюдава отъ самото население, когато продава зърненитѣ си храни.

Чл. 3, вмѣсто „отъ директора“ да се постави: „отъ цирекционния съветъ“.

Въ чл. 16 се казва: (Чете)

„Данѣчнитѣ бонове се прехвърлятъ чрезъ джирисване върху Българската земеделска банка, следъ като притежателитѣ имъ представятъ предъ сѣщата: удостоверение отъ надлежитѣ бирници, че сж изплатили данѣцитѣ и общинско удостоверение, че продаденитѣ срещу тѣзи бонове храни сж тѣхно собствено производство. При приемането на данѣчнитѣ бонове по тѣхния номиналенъ курсъ, Българската земеделска банка прихваща задължително своитѣ вземания отъ притежателитѣ на бонове и изплаща остатъка отъ стойността на боноветѣ за смѣтка на държавата“.

Азъ предлагамъ въ тоя членъ да се прибави още една алинея съ следното съдържание: „Удостоверенията, издавани отъ държавнитѣ бирници и общинскитѣ управления на производителитѣ на храни, за да имъ послужатъ при джирисване на данѣчнитѣ бонове върху Земеделската банка, се освобождаватъ отъ всѣкакви такси и гербовѣ налози“.

Но тукъ азъ се спирамъ на другъ единъ въпросъ, който ще трѣбва да се включи въ друга една алинея.

Бакалитѣ въ селата, па даже и нѣкои бакали въ градоветѣ, даватъ на селското население на почекъ: газъ, захаръ, солъ, оризъ, синь камѣкъ, рафия, въобще всичко, което е необходимо на земеделѣца презъ лѣтния сезонъ. Както е сега, при липса на парични срѣдства, населението въ замѣна на тия продукти дава жито и царевича. Обаче на бакалитѣ, които продаватъ това жито срещу бонове, не имъ се дава право да изплащатъ своитѣ данѣци съ тѣхъ, и, второ, не могатъ да ги джирисватъ върху Българската земеделска банка, понеже не сж производители на жито. Азъ смѣтамъ, че ще бѣде справедливо, ако къмъ този чл. 16 се прибави следната алинея: „Ползуватъ се съ това право и ония бакали, които непосредствено сж въ връзка съ земеделскитѣ производители“.

Д. Икономовъ (раб): Тази мисълъ е опасна.

Т. Мечкарски (з): Върно е, че е описна, но трябва да намърим някоя формула, чрез която да дадем това право на селскитъ бакали. Защото при днешното положение, ако не им дадем това право, сир., срещу това жито, за което тѣ сѣ дади на земеделѣца производителъ предмети въ натура, да получатъ бонове. . .

Н. Кемилевъ (д. сг): Ще стане спекула.

Т. Мечкарски (з): Безспорно, може да стане спекула, но законодательтъ е длъженъ да намѣри формула, за да се предпазимъ отъ тази спекула и да се даде право на тия бакали. Иначе, ако тѣ откажатъ даването въ кредитъ поменатитѣ по-горе предмети, затруднението на земеделѣца стопанинъ ще бѣде непоносимо.

Въ чл. 21 се казва: „и двама съветника“. Азъ предлагамъ вмѣсто туй да се каже: „и двама съветника, които образуватъ дирекционенъ съветъ“. Дирекцията е юридическа личностъ. Тя се представлява отъ дирекционния съветъ — вмѣсто отъ директора.

Въ чл. 22 „директорътъ“ да се замѣни също съ „дирекционенъ съветъ“ и да се каже: „Всички останали длъжностни лица се назначаватъ и уволняватъ“ — вмѣсто отъ директора, както е казано — „отъ дирекционния съветъ“.

Къмъ чл. 23, въ който се казва, че „Размѣрътъ на комисионата се одобрява отъ Министерския съветъ“, азъ предлагамъ да се каже: „Размѣрътъ на комисионата се установява отъ дирекционния съветъ и се одобрява отъ Министерския съветъ“.

Съ тия поправки азъ смѣтамъ, че законопроектъ ще може да отговори на оная пужда на народа, която днесъ взема голѣми размѣри и извиква голѣмото желание за заздравяване стопанския животъ на нашата държава, а заедно съ това и за консолидиране вътрешното положение на страната ни.

Пълнитъ монополъ на търговията съ пшеница и царевичата въ нашата държава ще бѣде, както казахъ и порано, китайската стена, която ще спре стопанската буря, която се развива и заплашва нашата държава, а същевременно ще гарантира консолидирането на нашия вътрешенъ животъ. Не възприемемъ ли тази мѣрка, ние ще дадемъ възможностъ на невидимия фантомъ на болшевизма свободно да върши своята агитация, и тогава ще бѣде много късно съ ефикасни мѣрки да действаме за консолидиране вътрешното положение на нашата държава, защото частъ — махалото — ще покаже 12.

Пълниятъ монополъ на пшеницата и царевичата ще докара народното благоденствие и добруване и ще го предпази отъ гражданската буна.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Георги Енчевъ.

Г. Енчевъ (з): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Фактътъ, че българското производство срѣща спѣнка и на външния пазаръ, че то започва да се чувства голѣмо за границитъ, въ които се произвежда, че консолидирането на производството не може да се извършва само отъ българскитѣ консоматори, а пласирането на външния пазаръ се спѣва отъ причини, стоящи извънъ наше желание, извънъ намѣренията на българскитѣ производители да пласиратъ производството си на външния пазаръ, безспорно, докара намѣсата на властѣта въ търговията съ зърнени храни у насъ. Нѣма по-лека задача за една властъ отъ това да обслужва само ония ресори, които иматъ за целъ да поддържатъ правилното функциониране на държавната машина, да не се занимава съ търговия, да купува, да продава, да изнася или да внася, когато спокойниятъ животъ позволява производителътъ самъ да предлага производството си, да получава стойността му, да си плаща данѣцитѣ, за да бѣде изправенъ предъ държавната каса. Въ такъвъ случай сама по себе си службата на държавната властъ се улеснява, и тя нѣма да се обременява съ такава тежестъ, каквато представлява вмѣшательството въ търговията съ зърнени храни.

Защо става нужда държавата да се занимава съ търговия на зърнени храни, защо става нужда държавата да определя ценитѣ на зърненитѣ храни, защо се заговорва за монополъ, защо се заговорва за уреждане на търговията съ зърнени храни съ законъ, защо става нужда тази търговия да бѣде подъ прѣкъ и непосредственъ надзоръ на държавната властъ? Безспорно за това — да бѣде защитено грамадното производствено население, а същевременно съ това и консомативното население.

Две страни се борятъ, безспорно, въ нашата държава. Производителътъ предлага производството си, консоматорътъ иска да го консумира, обаче недоразуменията из-

никватъ, производителътъ протестира като онеправданъ, неговата смѣтка подсказва, че производството му става по-скѣпо, че трябва да получи по-високи цени за него, неговата смѣтка подсказва, че той трябва да търси другъ пазаръ, по-голямъ отъ този, който нашиятъ консоматоръ напоследѣтъ почва да му дава.

И така, г. г. народни представители, при туй положение на българския пазаръ, при туй положение на външния пазаръ, при туй положение, когато всѣка държава се стреми да създаде за себе си свой пазаръ, да стане едно голѣмо семейство за консоматори и производители, когато всѣка държава се стреми да издигне барикади и да се ограда, за да не може никой да проникне вътре, безспорно, всѣка българска властъ, независимо отъ това, откъде ще дойде тя, независимо отъ това, какво политическо име ще носи тя, трябва да изпълни своя дългъ къмъ производителя и консоматора и да уреди тѣхното положение.

Положението на българския народъ, наредъ съ положението на другитѣ народи, безспорно, не е розово. Положението на голѣмитѣ държави започна да става критическо и страшно. Положението на онѣзи държави, които сѣ били винаги опора и възможна защита на по-малкитѣ държави, се разклаща. Само по себе си става невъзможно положението на малкитѣ народи, и това започва да ги подсъща къмъ едно единодушие, къмъ една необходима солидарностъ, която трябва да се наложи въ тѣхнитѣ срѣди, за да могатъ тѣ, като отдѣлни народи, като цѣлокупни единици, като отдѣлни държави, да се борятъ за своето съществуване.

Г. г. народни представители! Поелъ видъ на малката опозиция на настоящия законопроектъ за измѣнение и допълнение на закона за закупуване и износъ на зърнени храни, азъ мисля, че нѣма нужда отъ дълги речи. Правителството се е стремѣло съ така внесенния законопроектъ за измѣнение и допълнение на закона за закупуване и износъ на зърнени храни да ни даде възможностъ да констатираме, че то възприема едни мѣрки, които сѣ най-възможни сега, които сѣ най-подходящи. Че това е така, доказва и обстоятелството, че ние не виждаме опозиция нито отъ тая страна (Сочи лѣвницата), нито чухме голѣма опозиция оттамъ (Сочи крайната лѣвица), отдето винаги се плашимъ, че може да се направи такава.

Н. Пждаревъ (д. сг): И тѣ ще си кажатъ думата.

Г. Енчевъ (з): Г. г. народни представители! Азъ имамъ предъ видъ борещитѣ се страни въ нашия икономически животъ. Представителитѣ на работничеството у насъ, такива каквито ги виждаме тукъ и каквито се проявяватъ тѣ, изпълнявайки, по тѣхна преценка, собствения си дългъ, изпълнявайки задълженията, които тѣ сѣ поели предъ друга организация на работничитѣ, безспорно, нѣма да намалятъ, нѣма да спратъ, нѣма да прекъснатъ борбата си даже и тогава, когато правителството имъ поднася единъ законопроектъ съ тѣзи мотиви и съ тѣзи постановления.

Опозицията тукъ, наречена „буржоазна опозиция“, не оказва съпротива за приемането на единъ такъвъ законопроектъ, защото самата тя, когато управляваше, даде поводъ да се разбере, че е време държавата да се намѣси въ това отношение и да поеме грижата за намирането на възможнитѣ пазари за пласментъ на производството и въобще за уреждане отношенията между производители и консоматори. Какво е направила старата властъ и какво се е постигнало — това сѣ въпроси, по които онѣзи хора, които биха се занимавали съ актива и пасива на едно управление, съ добритѣ и лоши резултати на това управление, ще си кажатъ думата. Моята задача не е да критикувамъ това, което е минало и си е отишло. Моята задача по-скоро е да посоча това, което трябва да бѣде днесъ, това, което трябва да бѣде утре и въ бѣдеще.

Г. г. народни представители! Правителството, управляващото мнозинство не се намира при особеното положение, при което се намираме презъ време на война. Сега ние крачимъ все повече, предполага се, къмъ единъ миръ, къмъ заздравяване на Европа, ние крачимъ къмъ това, което се говори — да нѣма пушки и топове, да не се дрънкатъ повече сабли, да се втурнемъ въ мирни занаяти, да се разбере, че човѣкъ за човѣка трябва да бѣде човѣкъ, че вече националитѣ и други спорове не може да се разрешаватъ само съ орѣжие и съ силата на човѣшкитѣ и материални жертви и че трябва свѣтлоно международниятъ разумъ да наддѣлѣе най-после. И ние виждаме отъ денъ-наденъ да се отива по необходимостъ къмъ миръ, примирие и по възможностъ къмъ избѣгване отъ свѣтовнитѣ стѣжкования — войнитѣ — които сѣ опасни за насъ.

Какво преживява българският народ, обединен около единното народно знаме, какво преживяват ние, заедно с васъ, работниците, заедно с васъ, банкерите, богатите, заедно с васъ, търговците, занаятчиите, в този ден, когато тръбваше да докажемъ, че знаемъ да държимъ за своето отечество, че знаемъ да умираме за неговите национални задачи и идеали? Тогава едни затвориха своите банки, други — своите магазини, трети оставиха ралото, четвърти — каквото иматъ и всички предадохме живота си на отечеството и взехме участие въ световната война. Ние взехме участие, казватъ историците, не по наша вина, казватъ отговорните управници и фактори, не защото сме били толкозъ мераклии за война, а защото световните обстоятелства ни тласнаха въ войната, която даде картини, които цѣлъ свѣтъ изживѣ. И за менъ не е чудно, че една Англия днесъ започва да се огъва предъ страшната катастрофа, която я заплашва. За мене не е чудно, че днесъ Франция заключва своето злато на ключета въ голѣмитъ и здрави бетонни подземия на своите банки, но нѣма да бѣде далечъ денятъ, когато и френското злато ще се подложи на едно мъчително положение. И ние, победените, разрушените държави, бихъ казали, каквито сме ние малките държави, които търсимъ покровителството на голѣмитъ държави, които сами забъркаха смѣтките си, безспорно, тогава ще можемъ да кажемъ по-спокойно нашата гласъ, нашия протестъ, нашата молба и тя ще бѣде уважена, защото сега борбата е кой на кого да затвори пазарите, кой кого да умъртви, кой кого да удвои, кой кого да подчини. Това е борбата между отдѣлните държави, между отдѣлните класи и съсловия, между отдѣлните съществування, която борба констатираме всѣки денъ.

Н. Пѣдаревъ (д. сг): Все една война се води.

Г. Костовъ (раб): Това ли е краченето къмъ миръ, за което говорите?

Г. Енчевъ (з): Мѣрката, да се вземе подъ защита, подъ контрола на държавата, на българската властъ, на българското правителство самата търговия съ зърнени храни, показва, че трѣбва да се направятъ известни жертви съ известни срѣди. Съ така създадения законъ, съ даване право на Министерския съветъ да въвежда, когато стане нужда, когато констатира, когато бѣде убеденъ, и монополъ, по-широкъ или по-тѣсенъ, безспорно, се бѣрка, нагазва се въ интересите на отдѣлните съсловия, въ интересите на търговското съсловие, въ интересите на старите експортни фирми. Г-да! Когато се говори за патриотизъмъ, когато се говори за България, за съществуването на днешната държава въ такъвъ видъ, въ какъвто я имаме, безспорно, трѣбва да се правятъ жертви отъ всички — отъ кого по-малко, отъ кого повече. Безъ жертви, безъ доказателства, че държимъ да съществува България съ подобренята, които новото време налага, ние сами ще докажемъ, че желяемъ другото, по-страшното, стихийното, опасното, несигурното, което нѣкои срѣди препоръчватъ и желаятъ за българския народъ.

Г-да! Исканията на новото време, придобивките на новото време не могатъ да се отричатъ. Както сега не можемъ да убедимъ единъ българинъ, свикналъ да пътува съ автомобилъ, свикналъ да пътува удобно съ желѣзницата, да отиде съ биволска дола до Парижъ, при наличността на аероплана, който отива само за четири часа въ Парижъ, така също не можемъ да се връщаме 50 години назадъ и да започнемъ първобитния животъ. Ние ще вървимъ напредъ. И когато днесъ заговарваме, че държавата търси пазари за пласиране на нашето производство, ние съ това констатираме, че нашето производство е станало по-голѣмо, отколкото можемъ да изконсомираме. Ползвамъ се отъ така внесенния законопроектъ да напомня на българското правителство, на цѣлия български Парламентъ, че дълъгъ е на всички ни, г. г. народни представители, безъ разлика на партии, да мислимъ, че е време българското производство да се насочи по други пътища, за да не виждаме държавата да бѣде застава на търпни цѣли хамбари, цѣли магазини запълнени съ жита, съ зърнено производство, което е депозирано, което е вложенъ тамъ, за което трѣбва да признаемъ, че нѣмаме пари да го плащаме, за да задоволимъ консоматора.

Г. Костовъ (раб): И народътъ при пълни хамбари пакъ гладува.

Г. Енчевъ (з): Така разсъждавайки, г. г. народни представители, само по себе си това ни подсказва, че въ Бъл-

гария има малко мѣсто сега за партизанствуване по тия въпроси. Фактътъ, който не можемъ да отричаме, си остава: пари нѣма; производство има, пазари нѣма. Кой да изконсомира българското производство? Всички около насъ се стремятъ да произвеждатъ. Отгдето да вземемъ пари? Ако ни се направи този упѣкъ: „Защо вие въ тримесечното си управление не можахте нищо да направите, което да личи; вие, единъ управляващъ блокъ, съставенъ отъ четири партии, блокъ на примирението, на забравата, още ни създадохте дѣла въ вашето тримесечно управление, съ които да се гордѣте“, казвамъ, ако този упѣкъ ни се направи отъ нашата буржоазна опозиция, ние ще отговоримъ: какво искате да направимъ — да прилагаме болшевишките методи ли? За тѣхъ именно нападаме нашите работнически представители. И ние, г-да, тъкмо по това се отличаваме отъ тѣхъ. Ние казваме, че само онова, което се направи по пътя на еволюцията, чрезъ разбиране на истинското положение на нѣщата, само то ще остане трайно. Ако слушаме работническите представители, тогава, безспорно, можемъ да посегнемъ да търсимъ пари по единъ начинъ революционенъ, непредвиденъ въ нашата конституция, непредвиденъ въ нашите закони и да създадемъ една страшна анархия, да не се знае отъ кѣде трѣбва да се вземе и кѣде трѣбва да се даде. Ето защо организацията, която ще търгува съ зърнени храни, ще трѣбва да се стреми да създаде свои срѣдства. И когато г. г. народни представители, търговията съ зърнени храни се постави подъ непосредствения контролъ на държавата, оборотни срѣдства ще дойдатъ, ще се намѣрятъ. Оборотни срѣдства не биха могли да се намѣрятъ у отдѣлни граждани въ България; не можемъ да посочимъ единъ гражданинъ и да кажемъ: „Вие, г-не, можете да платите всичкото производство на българския народъ“. Когато държавата търгува съ зърнени храни, ще провѣри, колко гладни хора има въ страната и ще направи жертви да нахрани тия гладни хора.

Х. Трайковъ (раб): Докато провѣри, ще измратъ.

Министъръ Н. Мушановъ: Въ България нѣма да умратъ хора отъ гладъ. Недейте приказва глупости.

Нѣкой отъ работниците: Въ мизерия живѣятъ.

Министъръ Н. Мушановъ: То е другъ въпросъ.

Г. Енчевъ (з): Г. г. народни представители! Азъ зная, че представителите на Работническата партия у насъ не могатъ да посочатъ нѣщо различно отъ онова, което е възможно сега да се направи. Какво биха ни препоръчали тѣ? Да вземемъ житото на българския производител и да го прахосаме, да го раздадемъ даромъ ли?

Х. Трайковъ (раб): Взематъ му го на безценица.

Г. Енчевъ (з): Правителството го взема на безценица не затуй, защото нѣма желание да даде по 10 л. за килограмъ, но защото има причини да не може да даде повече. Правителството гледа да защити и онѣзи, които произвеждатъ, и онѣзи, които консомиратъ. Правителството си е запазило правото на арбитъръ, за да не бѣде оцетенъ нито производителътъ, нито консоматорътъ.

Г. г. народни представители! Отъ работническите представители се казва, че тази мѣрка се оказала неефикасна при сегашното положение на България. Тогава, когато Работническата партия е легална, а не нелегална комунистическа партия, както нѣкои я обвиняватъ, азъ не мога да разбера какви други мѣрки могатъ да се посочатъ отъ нея за подобрене на сегашното положение. (Възбуждения отъ работниците) Вие, г-да, третирайте въпроситъ съ другъ масщабъ, посоченъ ви отъ друго мѣсто. Но когато погледнете на самата действителност, при която живѣятъ и работници, и селяни, и занаятчи, и всички, които участвуватъ въ стопанския животъ на страната, вие не можете да препоръчате друга мѣрка, защото тая друга мѣрка днесъ нѣма да даде исканите резултати. Азъ знамъ какво може да направи новото правителство, вслушвайки се въ различните мнения. То ще внесе последователно нѣколко важни законопроекти за социални и стопански реформи. Но новото правителство — не трѣбва да се забравя и това — наследилъ едно наследство, съ което трѣбва да се справи. Новото правителство, което дойде въ името на омилотворяването на страната, съ своите реформи не трѣбва да изпадне въ положението на воюващъ, който не знае кѣде почва и кѣде свършва войната и да не знае кѣде какъ да воюва.

Г. г. народни представители! Последующите реформи, които идатъ следъ този законопроектъ, показватъ, че пра-

вителиството има всичката грижа да урегулира условията на живота в България. Когато законът на Липчевъ за купуване и износъ на зърнени храни се прокара в миналата Камера, тогава ние предричахме, че той не може да остане в този вид, в който се прокаря, и че неговото изменение ще се наложи от други причини и условия, които тогава не можеха да се предвидят, но които неминуемо ще настъпят. Аз бях напълно съгласен, че след новата реколта, която ще настъпи, след новото положение, което ще се създаде на световния пазар, ще се види, има ли нужда от намесата на държавата в търговията с зърнени храни, или тази намеса трябва да се изостави окончателно. В първия случай, държавата трябва да вземе в ръцете си търговията с зърнени храни, за да може да се грижи за пасирането на българското зърнено производство. Първата цел, която се преследва с този законопроект, е: в България никой да не остане гладен. Втората цел, която се преследва, е: да се гарантира известна добра цена на производителите на зърнени храни. По смислително, които са правени, един килограм житно на българския производител струва 4 л., а нѣкъде и повече. Та нима ние сме убедени, че при нашите дребни стопанства, при нашата дребна собственост, при нашите примитивни още начини на обработване на земята, нашето земеделско производство днес мѣчно може да изтѣзе на световния пазар и да се бори с конкуренцията на другите страни? Ние това го виждаме, г-да, но ние разчитаме на една икономическа организация, която трябва да се възприеме у нас, за да може българският производител да намѣри известно облекчение. Ние мислим, че по-лесно е да се търгува, когато има една кооперация в селото, която да събира храните на всички селяни, които храни остават в хамбарите на производителите, като им дава срещу тях аванси, за да посрѣщат своите нужди, а после кооперацията, чрез своята централа, да набави от Лондонъ за сѣщити производители памукъ и други продукти, от които те се нуждаят. Днес отдаленият търговец, както и отдаленият производител се явява слабъ, безсилен да се бори при новите условия на живота. Кооперативната форма на производство и обмяна съществува в нашата страна и единствените най-здрави организации и по-рано, и сега, когато има да се прибира земеделското производство, си остават българските кооперации.

Г. г. народни представители! Кооперацията у нас мѣчно пробива своя път; тя живѣе при голѣми прѣчки, които се дължат на ниското културно ниво, въ което се намират още нейните членове, българските селяни. Кооперацията, като форма на икономическо сдружаване, като организация за размяна на предметите и подпомагане гражданите с кредит, се налага в нашия живот.

Г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че трябва да се направят от комисията известни подобрения в такъв внесен законопроект и азъ считамъ за свой дългъ да ги кажа тукъ, за да могат членовете на комисията да си вземат бележка.

Безспорно по-добре би било, ако работа по управлението на дирекцията, по търсене пазари, по освѣтляване Министерския съветъ при създаване необходимите наредби, които се налага да се вземат в духа на закона, не бѣде възложена само върху директора, а върху единъ дирекционенъ съветъ. Тогава директорътъ нѣма да пада под ударите на общественото мнение и да става нужда да го махаме; нѣма да пада под ударите на единъ тор-мозъ, когато самъ на свои плещи носи товара на управлението на дирекцията, когато самъ съ своя собственъ умъ преценява всѣки единъ актъ на дирекцията, Асж и сега има двама съветници в дирекцията, Каква е ролята имъ? Да застават мирно предъ директора ли, да изпълняватъ безпрѣкословно неговите заповѣди ли? Тѣзи съветници трябва да иматъ еднакви права и еднаква отговорностъ съ самия директоръ и да съставляватъ тримата едно цѣло. Дирекцията оперира съ грамадни суми, които взема отъ държавните каси, затова нека намалимъ отговорността на директора, като му дадемъ и помощници. Азъ мисля, че вносителътъ на законопроекта, г. министърътъ на вътрешните работи, нѣма да прави опозиция на това мое искане, което нѣма да прѣчи на дейността на дирекцията, а, напротивъ, ще улесни нейната задача.

На други подобрения, които трябва да се направятъ въ законопроекта, нѣма да се спирамъ сега; тѣхъ ще ги кажа въ комисията.

Струва ми се, че Народното събрание е достатъчно схващало нуждата отъ тоя законопроектъ, който ще изиграе роля дотолкова, доколкото международните условия ще позволятъ това. Чрезъ дирекцията ние ще можемъ да гърсимъ и да намираме пазари за нашите зърнени произ-

ведения и по тоя начинъ да създадемъ облекчение на производителя и на консоматора. Така ние ще можемъ да изградимъ по-нататък и въ единия и въ другия вѣрата въ обществената солидарностъ и въ здравината на нашето общо българско отечество. Народътъ, който ни е призовавалъ да му служимъ, не ни дава право, раздѣляйки се на политически групи, да се раздѣляме по въпроси общи, какъвто е тоя за българското земеделско производство. Азъ не бихъ могълъ да си представя народенъ представителъ, който, когато се говори за българското земеделско производство, да застане на противно мнение и да каже, че производителътъ се намира въ добъръ халъ, че той нѣма нужда отъ намесата на държавата, че той може да се остави на каприза на свѣдбата, че той може да се остави на каприза на световния пазаръ, че той може да се остави на каприза на ония, които не искатъ и не сѣ готови да направятъ жертви въ негова полза.

Г. г. народни представители! Българскиятъ Парламентъ не единъ път е далъ доказателства, че може да се обединява по въпроси, засѣгащи общите български интереси, българскиятъ Парламентъ не единъ път е доказвалъ, че въ времена, когато се намира на изпитание българскиятъ народъ, той е действувалъ подъ знака на едно разбиране, на едно желание да се престане съ партизанството. Ето защо трябва да се престане да се говори, че новата народна властъ, дошла преди три месеца, не могла да снесе звездите, да направи чудеса съ магическа прѣчка, защото материята, която има да се урежда съ реформите, е много сложна и мѣчна. Вѣрвамъ, че добре се схваща кои реформи по-напредъ трябва да се предприематъ, за да се създаде спокойствие.

Азъ мисля, че българското Народно събрание ще даде доказателства, че то мисли за българското производство и че то ще изпълни своя дългъ, като представител на интересите на ония, които сѣ го избрали. Азъ декларирамъ отъ името на групата, отъ която изхождамъ, че ние приемаме подкрепата на всички ви, за да създадемъ единъ добъръ законъ, защото България ни зове къмъ миръ, къмъ опомнуване за излизане отъ тежкото положение, въ което сме поставени днесъ по една или друга причина. (Ръкоплѣскания отъ мнозинството и нѣкои отъ сговористите)

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Момчо Дочевъ.

М. Дочевъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Азъ започвамъ моите бележки съ думите, съ които завърши преждеговорившиятъ ораторъ г. Георги Енчевъ, а именно, че по законопроекта, като настоящия, българскиятъ Парламентъ трябва да се обединява и не трябва въ дебатите по такива въпроси да се намѣсва партийността, партизанството. Доказателство за такова едно държане отъ страна на групата, отъ която изхождамъ, бѣше хубавата, обстойна и изчерпателна речъ на нашия другаръ г. Каназирски, бившъ директоръ на храноизноса.

Съ своите бележки азъ бихъ искалъ да направя нѣколко допълнения, бихъ искалъ да погледна на въпроса отъ други гледни точки, за да бѣде той всестранно освѣтенъ, защото всестранното освѣтление на въпроси, като настоящия, е повече отъ наложително.

Въпросътъ за цените на зърнените храни, за тяхното закупуване и износъ отъ държавата, е въпросъ, който може да се разгледа отъ гледна точка на нашето общо народно стопанство, отъ която гледна точка ние сме длъжни тукъ да го разрешимъ, а сѣщо така той може да се разгледа отъ гледна точка интересите на производителите на зърнени храни, съ други думи, отъ гледна точка интересите на нашето селско земеделско стопанство.

Азъ дължа да направя една бележка, която, споредъ мене, е отъ сѣществено значение за нашето народно стопанство — че отъ гледна точка на нашата външна търговия, отъ гледна точка на нашия търговски балансъ, катастрофалното спадане на цените на зърнените храни, което почна отъ м. май миналата година и продължава до днесъ, не се отрази върху нашия търговски балансъ. А това обстоятелство, споредъ мене, е отъ голѣмо значение за нашето народно стопанство. Благодарение на по-голѣмите реколти, които имаме презъ 1930 г., особено презъ 1931 г., нашето селско-земеделско стопанство има по-голѣмъ излишъкъ отъ срѣдния нормаленъ следвоененъ излишъкъ на зърнени храни и този по-голѣмъ илишъкъ, изнесенъ и продаденъ въ странство, макаръ и на много низки цени, дава за нашата износна търговия, за нашия търговски балансъ сѣщото, дори по-голѣмо перо.

Азъ направихъ, г. г. народни представители, едно изчисление, споредъ официалните данни, какъвъ излишъкъ

ни дава реколтата за 1930 г. — излишък разбирам това, което може да се изнесе, туй, което се изнесе. Ще посоча общата цифра. За реколтата 1930 г. излишъкът от шестте вида зърнени храни — пшеница, ръж, ечемик, овес, царевича и просо — е кръгло 425 милиона килограма, когато средният излишък за годините, като почнете от 1924 и свършите до 1929 г., които аз считам като нормални години по отношение цените на земеделските произведения, е 155 милиона килограма. Значи, излишъкът от реколтата за 1930 г. е кръгло три пъти по-голям, отколкото средният излишък през горните 5 години. Благодарение на това обстоятелство, от износа на зърнени храни от тази реколта, при ниските цени, които държавата е получила при тяхната продажба — не тия, които земеделците е получили — са получили, според моите изчисления, над 1 милиард лева — 1 милиард 60 милиона лева — тогава, когато средният добив за нашата външна търговия за казаните нормални години, и, забележете, при високи цени, примерно, при 7 л. износна цена за пшеницата, е 930 милиона лева. Това именно обстоятелство — че катастрофалното спадане на цените на зърнените храни у нас, може би и въпреки свѣтъ, се съпровожда с добри реколта, каквато е реколтата през 1930 г., особено през 1931 г. — компенсира загубите в цените от гледна точка на нашето национално стопанство.

Целта, която се преследва, както съ миналогодишният закон, по който аз имам честта да говоря от тая трибуна, така и съ настоящия законопроект, е да се подпомогне на нашето селско-земеделско стопанство, а аз бих казал чрез него на цялото народно стопанство, защото аксиома е, че основата на цялия наш стопански живот е селско-земеделското стопанство.

Тук се подигна въпрос от почти всички оратори, кои селски земеделски стопани ще се възползват от тая помощ, която държавата ще даде, и кои няма да се възползват. Развиха се теории, че само една малка част селски стопани щели да се възползват от този закон, когато по-голямата част, като че ли имала интерес нѣкакъ си цените на зърнените храни да стоят на едно ниско ниво. Това последно гледище аз не споделям, г-да. Когато говорим за нашето селско-земеделско стопанство, ние не бива да го мѣрим съ аршина на отъзи национално-икономически категории, които употребяваме обикновено въ политическата икономия, за едно капиталистическо стопанство. Нашето селско-земеделско стопанство — аз го наричам така, за да изразя едно по-точно понятие, селско-земеделско, въ смисъл на дребно стопанство — има своите закони на развитие, които са твърде различни от тези на едно капиталистическо стопанство. И тогаз, когато се говори, че нашето селско-земеделско стопанство по своето пространство, по големината на притежаваната от отделните стопани земя, се раздробявало и се мисли, че това раздробяване ще стигне кой знае до какви крайности, според мен се поглежда неправилно на въпроса, защото наред с тенденциите, които съществуват въ нашето селско-земеделско стопанство, да се то раздробява, съществуват и противоположни тенденции — да се закрѣпя към неговите оптимални размери, между 50 и 100 декара.

Аз имам нарѣзка една книжка, току-що излязла, от уважания г. д-ръ Мутафовъ, за раздробяването на земеделската собственост. Аз не споделям възгледа, който е прокаран от автора, и смѣтам, че мѣрките, които се препорѣчват от него, не са навременни, заради това, защото статистиката покрай тенденцията за раздробяване, показва и тенденция за събиране на селско-земеделските стопанства. Аз ще посоча само на статистически данни, твърде грижливо събрани въ книгата на г. г. Сава Ботевъ и Йосифъ Г. Ковачевъ, „Земеделството на България“ — една отлична книга за справки, въ която има събрани статистически данни по тая материя от 1897 г., 1908 г. и 1926 г. Ще ви прочета само тяхното заключение, което е много интересно: (Чете). Стопанствата над 200 декара намаляват, и колкото са по-едри, толкова намалението е по-голямо. Въ това време стопанствата от 20 до 200 декара се увеличават по брой. Най-много увеличение имат стопанствата съ размер от 50 до 100 декара. Това може да ни даде основание да мислим, че най-силните въ конкуренцията и икономически най-здравите стопанства се намират нѣкъде по срѣдата между 50 и 100 декара, и то близо до 100 декара. Едно е много ясно, а именно, че както много едритѣ, тъй и много дребните стопанства са неустойчиви. Тяхният брой намалява за смѣтка на стопанствата от 50 до 150 декара. Двата фланга на българските земеделски стопанства въ последните 30 години са свели към срѣдата.

Аз правя този цитатъ, за да подчертая мисълта, че статистическите изследвания на земеделската България показват, че оптималното земеделско стопанство, земеделско стопанство, което е най-благоприятно за нашите стопански условия, е между 50 и 100 декара. И заради това стопанства съ по 50 до 100 декара, по бройки се увеличават. Например, стопанствата от 50 до 100 декара въ 1897 г. са представлявали 19% от всичките стопанства; въ 1926 г. те са 28% от всичките стопанства.

Щом е така, г-да, ние трѣбва да се спрем на още един много интересен факт — че стопанство от 50 до 100 декара е идеалът на всеки български земеделски стопанин. Нека не се мисли, че един земеделски стопанин, останал съ малко земя, да кажем съ 20—30 декара, замръзва на това положение. Напротив, всеки земеделски стопанин безимотен се стреми да си купи имот, малоимотен се стреми да увеличи своя имот и идеалът на стопанската дейност на българския земеделец е именно това стопанство от 50 до 100 декара, то е оптималното, свършеното от гледна точка на сегашните наши стопански условия за земеделски труд. И тъй ще се обясни, г-да, че цяла земеделска България въ 1929 г., през зимата към 1930 г., викна срещу вноса на сръбското жито. Всички земеделци, без разлика, дали имаха да продават, да изнасят нѣщо на пазара или пък купуваха — па даже и тия, които купуват — викнаха тогава против вноса на сръбското жито. Защо? Заради туй, защото съ внасянето на сръбското жито те чувствуха, че се подбива цената на житото вътре въ България, защото въ 1928 г. имаме срѣдна цена на житото 7 л., а сръбското жито се внасяше по 6-20 л. Тогава се появи тенденцията на спадане. И макаръ че имаме 28 околии, въ които земеделските стопанства бѣха разстроени вследствие измръзването, и хората купуваха семе, за да засѣят своите ниви, все пак всички земеделци бѣха тревога против намалението цените на зърнените храни, заради туй, защото всеки земеделец сѣмта, че съ подбиването цената на зърнените храни, респективно на житото, се подбива цената на земеделския труд. И заради туй днесъ също така, без изключение, въ всичко едно село, въ всички земеделски сѣди, все ще видите пак този страх, аз бих казал този ужас от катастрофалното спадане на цените на зърнените храни. Не само тези, които имат да продават, но и тези дори, които купуват, се страхуват от намалението цените на зърнените храни заради туй, защото ако се намалят цените на зърнените храни, те не виждат бъдещето на своята стопанска дейност, защото те не разсѣждат само за една година, а разсѣждат и за бъдещите, за идващите земеделски години. И заради туй аз смѣтам, г-да, че съ този законопроект, както и съ досегашния закон за изкуствено повдигане цените на зърнените храни, се подпомага на цялото наше национално селско-земеделско стопанство, без разлика на неговата големина, и мѣрки като тези, които се вземат, се посрѣщат от всички земеделски сѣди, без изключение, съ облекчение. Аз смѣтам, че съ настоящия законопроект ние слагаме прѣста си, ние слагаме рѣката си на най-болното мѣсто на нашето не само селско-земеделско, но и общо национално стопанство. И затуй ще повторя думите на г. Енчевъ: ние всички трѣбва да се обединим, от крайната лѣвица до крайната дѣсница, за да намѣрим туй, което ще бѣде най-ефикасно, най-благоотворно, чрез земеделското стопанство за общото национално стопанство.

П. Стоевъ (раб): Само работническите и селски съвети ще дадат това. (Оживление всрѣд мнозинството)

Министъръ Н. Мушановъ: Азъ ви казахъ, че въ Русия има гладъ.

М. Дочевъ (д. ср): Сега, г. г. народни представители, ще мина на една друга тема за пълнота на мисълта си: какъ се отрази спадането на цените на зърнените храни върху нашето земеделско стопанство и кой използва у нас това спадане? Защото азъ вече казахъ, че по отношение на външната наша търговия, ние сме, нека се изразя така, квити, въ смисълъ срещу изнесеното по-голямо количество произведения, ние сме получили онова, което сме получавали въ миналото. Значи от външната търговия нашето земеделско стопанство не губи — загубите за нашето земеделско стопанство са от вътрешната търговия, от вътрешния обмѣн. Азъ търсихъ цифри за размѣра на вътрешния обмѣн, поне за най-важния артикул — за пшеницата — за да видя какво количество пшеница изнася нашето земеделско стопанство на вътрешния пазаръ. Обаче не можахъ да намѣря такива

статистически данни. От тѣзи, съ които разполагамъ и съ които може да се разполага, може смѣло да се заключи, г-да, че на вътрешния пазаръ нашето селско стопанство изнася кръгло 200 милиона килограма пшеница. За илюстрация на мисълта си винаги отъ тия статистически данни ще вземамъ за примѣръ само пшеницата, защото смѣтамъ, че пшеницата е най-важниятъ артикулъ на нашето селско-земледѣлско стопанство. Азъ смѣтамъ дори, че правителството, управлението, трѣбва да се задоволи само съ грижи за цената на пшеницата, но по този въпросъ ще се спра малко по-нататѣкъ.

Съ пшеница у насъ се засѣватъ кръгло 11 и половина милиона декара земя, отъ 25 милиона декара, които се засѣватъ общо съ зърнени храни — значи пшеницата е най-важниятъ артикулъ на нашето земледѣлско стопанство. По мои пресмѣтания, на нашия вътрешенъ пазаръ се изнасятъ годишно 200 милиона килограма пшеница. Отъ тия 200 милиона килограма пшеница производителътъ губи, по мое разбиране, най-малко по 4 л. на килограмъ, което прави 800 милиона лева загуба отъ вътрешната търговия. Значи трѣбва да се намѣрятъ срѣдства, трѣбва да се взематъ мѣрки, за да се помогне на производителитъ въ тази загуба.

Когато, г-да, нашето земледѣлско стопанство губи тѣзи, примѣрно да ги кажемъ, 800 милиона лева отъ продажба на пшеница на вътрешния пазаръ — тѣ може да бждатъ и 700 милиона лева може да бждатъ и милиардъ; за стопанския животъ тѣ сѣ величина дадена, азъ ги вземамъ приблизително 800 милиона лева — питамъ се: кой пъкъ печели тѣзи 800 милиона? Защото загубата отъ страна на производителя се напастява като печалба на друго мѣсто — иначе не може. Кой? Преди всичко тази загуба се натрупва като печалба за оѣзи обществени съсловия, на които доходътъ е фиксиранъ — фиксиранъ въ левове. Такива обществени категории сѣ, ще кажа азъ, рентниертъ, чиновницитъ, пенсионеритъ — преди всичко тѣ; ще кажа следъ туй, че такива сѣ и работницитъ. Следъ това идатъ всички други производствени съсловия — занаятчи, индустриалци, търговци и т. н.

Но тѣзи категории, които печелятъ това, което губи земледѣлското стопанство, образуватъ две голѣми групи, два голѣми отѣла: едни, които сѣ съ фиксиранъ доходъ, и други, които сѣ фактори въ самото народно стопанство. Тогава, когато първитъ сѣ заинтересовани, изхождайки отъ своитъ интереси, ценитъ на зърненитъ храни да бждатъ ниски, вторитъ, макаръ че и тѣ използватъ нискитъ цени, сѣ заинтересовани, напротивъ, ценитъ да бждатъ високи. Единъ едъръ търговецъ, единъ дребенъ търговецъ, единъ занаятчикъ, увѣрявамъ ви, е съгласенъ не четири, не петъ лева, а е съгласенъ да купува хлѣба осемъ лева, но, както се изразяватъ, „аъшъ-веришъ“ да има. Когато земледѣлецътъ губи тѣзи 800 милиона лева — примѣрно казвамъ — намалява се неговата способностъ да консумира промишлени произведения, произведения на промишления трудъ, вследствие на това размѣритъ на стопанската дейностъ въ областта на промишления трудъ у насъ се намаляватъ и съ това се намалява и общото наше национално богатство; или, казано по-популярно, селянитъ не може да вземе туй, което взема обикновено отъ вътрешната циркулация на стокитъ; той не може да отиде при обущаря да си купува това, което обикновено купува, не може да отиде при шивача да поръча това, което обикновено взема, не може да отива при търговеца, бакалина и т. н. да купи всичко туй, което му е нужно. И затова всичкитъ тѣзи съсловия на производството, макаръ че използватъ ефтиния хлѣбъ, предпочитатъ хлѣбътъ да бжде скѣпъ. И ние, споредъ моето скромно разбиране, натамъ трѣбва да отиваме — ние трѣбва да вървимъ къмъ скѣпия хлѣбъ, защото тѣзи производствени съсловия искатъ това заради туй, защото чрезъ скѣпия хлѣбъ се засилва консумативната способностъ на селото и отъ тамъ се засилва въобще стопанската дейностъ.

На друго мнение сѣ по въпроса, обаче, хората отъ първата категория, друго диктуватъ тѣхнитъ интереси. Това сѣ чиновници, рентниери, пенсионери, на които, знаете, доходитъ сѣ опредѣленъ, и сега сѣ съ известно малко, незначително намаление. Азъ споменахъ и за работницитъ. Азъ съмъ се много интересувалъ, г-да, въ каква степенъ сѣ се намалили работническитъ заплати у насъ въ 1930 и 1931 година.

Нѣкой отъ мнозинството: Питайте ги тукъ (Сочи работницитъ) да кажатъ.

П. Стоевъ (раб): Съ 100%.

М. Дочевъ (д. сг): Съ 100%, казватъ.

П. Стоевъ (раб): Съ повече даже.

Министъръ Н. Мушановъ: То е бошъ лафъ.

Г. Дочевъ! Недейте си губи труда.

Кажете ми, какъвъ критерий имате, когато говорите за 4 л. загуба на килограмъ пшеница?

М. Дочевъ (д. сг): Г. министърътъ на вътрешнитъ работи задава въпросъ: отде вземамъ азъ, че 4 л. е загубата? Собствено 4 л. е много казано; ако земледѣлецътъ продава по 3 л., тогава нѣма да бжде 4 л., а ще бжде 3 л. Тукъ е правъ г. министърътъ на вътрешнитъ работи. Азъ смѣтамъ, че костуемата цена на нашето жито е 6 л. на килограмъ — това прави 18—19 стотинки преди войнитъ. Да, азъ съмъ въ грѣшка — намѣсто 4 л. загуба, ще има 3 л. загуба на килограмъ пшеница. Благодаря за тая поправка.

За работническитъ заплати. Г. г. народни представители! Само за илюстрация азъ бихъ ви цитиралъ съ колко пункта сѣ спаднали различнитъ стоки на пазара — разбира се, тѣй, както нашата Дирекция на статистиката ги групира — за да дойда до работническата заплата като стока на пазара. Въ сравнение съ положението въ 1929 г., хранитъ отъ растителенъ произходъ сѣ спаднали съ 79 пункта — отъ 155 пункта, при индексъ 100 за 1914 г., тѣ сѣ спаднали на 76 пункта; хранитъ отъ животински произходъ сѣ спаднали съ 60 пункта; текстилитъ материали — съ 65 пункта; горивнитъ материали — съ 20 пункта; строителнитъ материали — съ 16 пункта; и разни стоки — съ 25 пункта. Вие виждате, г-да, че най-голѣмото, значително, силно спадане е това на хранитъ, били тѣ отъ растителенъ или отъ животински произходъ.

Работническата заплата. Надницата на единъ обикновенъ надничаръ въ 1928 г. — това сѣ срѣзни цени за цѣлата страна — е била 62 л. въ 1929 г. — 60 л., въ 1930 г. — 54 л., надницата на единъ орачъ съ два вола въ 1928 г. е била 166 л., въ 1929 г. — 153 л., въ 1930 г. — 138 л., значи, съ 20 пункта по-долу; надницата на единъ зидаръ въ 1928 г. е била 113 л., въ 1929 г. — 110 л., въ 1930 г. — 101 л., значи спаднала е съ 9 пункта.

Вие виждате, г-да, че работническитъ заплати не сѣ паднали въ същата пропорция, както другитъ стоки на пазара. И това е единъ общъ икономически законъ, който намира потвърждение въ тѣзи цифри, а именно, че тогава, когато настѣпи добра стопанска конюнктура, работническитъ заплати не могатъ веднага да се качатъ, и обратно — когато се премине въ лоша, кризисна стопанска конюнктура, работническитъ заплати сѣщо така не могатъ веднага да паднатъ. Работническата заплата или работническата сила, като стока, е най-гѣвкавата, най-устойчивата отъ всички стоки на пазара. И заради туй казвамъ азъ, че колкото се отнася до работничеството, то не е така прѣко заинтересовано въ поддържането на тѣзи крайно ниски, ненормално ниски цени на зърненитъ храни. И отъ тукъ, г-да, азъ ще дойда до своето заключение за мѣрцитъ, които трѣбва на се взематъ и които се предлагатъ затъ въ законопроекта.

Азъ смѣтамъ, г-да, принципиално казано, че ние трѣбва да вземемъ мѣрки за посѣпяването на хлѣба у насъ. Това е моето убеждение. Не се страхувамъ отъ възражението, което се прави, че въ нѣкои мѣста у насъ, напр. въ новитъ земи, Петричко и не зная кѣде, българскитъ граждани нѣмалъ какво да ядатъ и смѣсвали въ царевичната различни други треви. За тѣзи краища, кѣдето положението е ненормално, за тѣзи мѣста, които не сѣ свързани още стопански съ стара България, може да има изключителни мѣрки, за тамъ още държавата може да взема специални мѣрки, но тѣ не могатъ да ни служатъ като мѣрilo за общитъ мѣрки, които се взематъ за цѣлата страна. Интересътъ на земедѣлца, на цѣлото земледѣлско съсловие у насъ, както азъ се помъчихъ да докажа, налага скѣпъ хлѣбъ; интересътъ на всички съсловия, които взематъ участие въ производството — сѣщо така; интересътъ, бихъ допълнилъ, на свободнитъ професии — сѣщо така. Остава да се противопоставятъ на това само тѣзи обществени съсловия, които иматъ фиксирани доходи.

Е добре, г-да, но тѣзи обществени съсловия преди две години ядѣха хлѣба 8 л. килограмътъ. Чиновници, работници, рентниери и т. н. въ 1928 г. ядѣха 8 л. килограмъ хлѣбъ — защо сега да не го ядатъ 6 л., ако туй се налага отъ общитъ интереси на страната? Искамъ да подчертая мисълта си, че, погледнато правилно на въпроса, който тукъ ни занимава, ние трѣбва да отиваме не къмъ намаляване цената на хлѣба, а къмъ увеличаване неговата цена.

Б. Ецовъ (д): Една права мисълъ, която навремето, когато управлявахте България, не я поддържахте. Фактътъ,

че позволихте вноса на сръбско жито, показва, че вие сте били в противоречие с тая мисъл, която сега се мъчите да прокарате. Това е истината, това е фактът.

Н. Пждаревъ (д. ст): Късно дойдохте да възражавате.

М. Дочевъ (д. ст): Азъ бихъ ви казалъ, че тогава още азъ бяхъ партизанинъ на вноса на сръбското жито и сега съмъ убеденъ, че съ внасянето на сръбското жито въ България грѣшка не стана. Това е моето убеждение.

Б. Ецовъ (д): Оттамъ иде всичкото зло.

М. Дочевъ (д. ст): Съ този въпросъ се прави само демагогия. Нѣкой смѣтатъ, че вносьтъ на сръбското жито донесе злото за българския земеделецъ.

Б. Ецовъ (д): Това е истина, защото въ България имаше достатъчно жито за изхранване мѣстното население и нѣмаше нужда отъ никакъвъ вносъ. Вие внесохте жито отъвън, за да можете да намалите цената на мѣстното жито, за да услужите на хаджи Петровци въ България, които сѣт роднини на Ляпчевъ. Това е истината.

М. Дочевъ (д. ст): Г. Ецовъ, то е въпросъ на схващане. Азъ пъкъ смѣтамъ, г-да, че тогава, когато се внесе сръбското жито — презъ есенъта и зимата на 1929 г. — то не се внесе, за да се облагодетелствуватъ отдѣлни фирми, а се внесе, за да се подпомогне на българското земеделско население отъ 28 околии, въ които имаше измръзване на посѣви, а пъкъ въ Свищовска околия имаше небивала градобитнина. Направете справка, г. Ецовъ, въ отчетитъ на Земеделската банка и вие ще видите, че презъ есенъта на 1929 г. Земеделската банка продаде на българското земеделско население жито за посѣвъ по 7 л. и нѣколко спотинки килограмътъ.

Б. Ецовъ (д): Азъ твърдя, че търговско-индустриалнитѣ камари сѣ били запитани, дали имаме достатъчно храни за изхранване на населението, и тѣ сѣ отговорили утвърдително, въ смисълъ, че действително такива храни имаме. И, следователно, ако правителството се интересуваше навремето за изхранване на непроизводителното население, то можеше да се снабди съ храни отъ мѣстно производство и нѣмаше нужда да се внасятъ такива отъ вънъ.

М. Дочевъ (д. ст): Г. Ецовъ! Азъ уважавамъ Вашитѣ разбирания, но изслушайте ме докрай.

Б. Ецовъ (д): Азъ Ви слушамъ.

М. Дочевъ (д. ст): Ние, като управляващи тогава, съ тази мѣрка целѣхме да подпомогнемъ, преди всичко, храната на половината земеделска България. И това се постигна. И азъ съмъ съгласенъ съ Васъ, г. Ецовъ, че въ България имаше достатъчно храни за изхранване на населението.

Нѣкой отъ земеделцитѣ: Никой въ България не е ялъ сръбско жито. То микаваше презъ мелницитѣ и си заминаваше.

М. Дочевъ (д. ст): И азъ съмъ съгласенъ, че тогава у насъ, благодарение на обичая, който съществува въ нашето земеделско стопанство — то да си образува свои запаси, имаше достатъчно храни, за да се изхрани населението. Но това не е най-важниятъ въпросъ.

Б. Ецовъ (д): То е най-важниятъ въпросъ.

М. Дочевъ (д. ст): Въпросътъ бѣше, тая храна, която имаме у насъ, на каква цена щѣше да се продава на пазара, ако не бѣше внесено сръбско жито. Щѣше да се продава най-малко по 8—9 л. килограмътъ.

Б. Ецовъ (д): Когато презъ лѣтото на 1929 г. азъ отидохъ при г. Ляпчевъ да го моля да спре вноса на сръбско жито, той ми отговори, че международнитѣ договори не му позволявали да направи това, а по-късно неговиятъ другаръ г. Владимиръ Молловъ чрезъ повишаване на вносното мито успѣ да ограничи този вносъ и по такъвъ начинъ спаси до известна степенъ положението на българския земеделецъ. Това е истината.

Д. Ачковъ (нац. л. о): Г-да! Спорите по единъ безспоренъ фактъ. Въ него моментъ въ Министерския съ-

ветъ нѣмаше единодушие; и тамъ имаше раздѣление. Днесъ не можемъ да разрешимъ този въпросъ.

Б. Ецовъ (д): Това е печалното у насъ, че винаги има разногледие, разногласие, че винаги липсва единомислие и единодушие за смѣтка на българския народъ. Тамъ е нещастieto ни.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: (Звъни)

Д. Ачковъ (нац. л. о): Това е истината.

М. Дочевъ (д. ст): По такива голѣми въпроси може да има разногласие. Азъ не зная дали тогава е имало разногласие, но такова азъ наблюдавамъ днесъ въ срѣдата на управляващитѣ.

А. Стоевъ (з): Не е вѣрно. Пълно единодушие има.

М. Дочевъ (д. ст): Уважаемиятъ г. Иванъ Куртевъ, когото много лѣти съмъ слушалъ, е на едно мнение за изхода отъ днешното положение, а г. Тончо Мечкарски е на друго мнение. Различни схващания могатъ да съществуватъ, обаче важно е до какви мѣрки ние ще дойдемъ и за какви мѣрки ще се обединимъ.

Министъръ Н. Мушановъ: Важно е Министерскиятъ съветъ да е на едно мнение.

Д. Ачковъ (нац. л. о): Да, но тогава нѣмаше единодушие въ Министерския съветъ.

А. Стоевъ (з): Гледайте си вашата теза, оставете насъ.

М. Дочевъ (д. ст): Г. г. народни представители! Следъ този малъкъ инцидентъ съ г. Ецовъ, позволете ми да продължа.

Най-сетне може да се направи тази концесия, да се каже, че е било грѣшка внасянето на сръбско жито, че не е трѣбвало да се дадатъ тогава тѣзи 300 милиона лева. Азъ лично оставамъ на противното гледище, но истината, правото, може да е на вашата страна.

Д. Ачковъ (нац. л. о): Тогава имаше известни резултати за други цели.

П. Стоевъ (раб): Кажете кои сѣтѣзи цели.

Д. Ачковъ (нац. л. о): Вие ще ги кажете, ако ги знаете.

П. Стоевъ (раб): Значи, вие сте чужди агенти — сръбски!

Нѣкой отъ земеделцитѣ: Целъта бѣше нѣколко души да си напълнятъ джобовѣтъ, далаверата да се направи.

М. Дочевъ (д. ст): Азъ смѣтамъ, че интереситѣ на нашето земеделско стопанство, на цѣлото народно стопанство въ сегашния моментъ налагатъ едно поскъпване на хлѣба.

Н. Пждаревъ (д. ст): На житото.

М. Дочевъ (д. ст): На житото, на пшеницата. Да, на пшеницата. — И азъ смѣтамъ, че Камарата не бива да се спира на полумѣрки. По този въпросъ трѣбва да се взематъ решения смѣли, затуй защото то е въ интереса, още единъ пътъ казвамъ, на нашето народно стопанство. И ако би могло, почитаеми господа, съ единъ монополъ да се постигне тази целъ, азъ ще гласувамъ за монопола.

Б. Ецовъ (д): Само чрезъ него, а не чрезъ други системи.

М. Дочевъ (д. ст): Азъ ще гласувамъ за този монополъ, монопола на пшеницата, защото пшеницата е главниятъ износенъ артикулъ, който се употребява за храна. Обаче азъ ще се присъединя къмъ казаното отъ г. Каназирски, че ако ще се въвежда монополътъ, той трѣбва тукъ, въ Народното събрание, да се разисква, за да можемъ ние тукъ да обединимъ своитѣ познания, своята опитностъ, своя контактъ съ нашитѣ избиратели, съ народнитѣ маси, за да достигнемъ до най-правилното разрешение на въпроса. Но тукъ се говори по принципъ, и когато е за принципа, азъ съмъ убеденъ сторонникъ на скѣпия хлѣбъ. Отъ друга страна, г-да, азъ смѣтамъ, че

не е необходимо дирекцията да взема под свой протекторат останалите храни, дори и кукуруза. Нека тѣ останат свободни на свободния пазар заради туй, защото тия храни сѣ преимуществено фуражни. Тѣ могат да се явят на пазара съ по-високи цени, когато се преработват чрезъ нашето скотовъдство. Нека низките цени на фуражните храни да дадатъ единъ потокъ за модернизирането на нашето скотовъдство, за неговото рационализиране, защото нашето скотовъдство е единъ много важенъ поминъкъ, единъ голѣмъ отдѣлъ отъ нашето земледѣлско стопанство. И ако нашиятъ земледѣлски стопанинъ, благодарение естеството на земледѣлското производство, не може да употребѣи своята работна сила презъ цѣлата година въ полското стопанство, той зимно време ще използва своето свободно време въ скотовъдното стопанство. Нѣма да загуби нашето земледѣлско стопанство при свободния пазаръ на фуражните храни. Тѣ ще се преработятъ на яйца, на птици, на масла, млѣко и на млѣчни произведения. Тамъ ще се намѣри смѣтката — ще се изнесатъ на пазара на по-високи цени. Това е едно мое схващане. Азъ смѣтамъ, че това е едно здраво схващане. Съ това ще се улесни извънредно много работата на дирекцията. Вниманието на всички ще бѣде съсредоточено само върху единъ артикулъ — най-важниятъ артикулъ на нашето земледѣлско стопанство, и целитѣ ще се постигнатъ по-ефикасно.

Така че въпросътъ, г-да, откъде ще се вземе загубата, която държавата реализира, азъ го разрешавамъ за себе си, че трѣбва тази загуба да се покрие преди всичко отъ консоматора, отъ всички консоматори.

П. Стоевъ (раб): Отъ гладните консоматори!

М. Дочевъ (д. сг): А бе да говорите въ България сега за гладъ, бива ли? Ние не живѣемъ на Марсъ.

П. Стоевъ (раб): Сигурно нѣма къмъ васъ гладъ, защото приказвате така.

Б. Кръстевъ (раб): 200.000 безработни въ България трѣбва да плащатъ разносикитѣ на капиталиститѣ.

М. Дочевъ (д. сг): Г-да! Още на една точка, предположена, ще се спра, за да свърша.

Азъ съмъ свидетелъ, както и вие всички тукъ, отъ откриването на тая сесия насамъ, откакто сме нагазили въ областта на стопанскитѣ въпроси, на едно необяснимо за менъ настроение, въ нѣкои срѣди на Камарата, къмъ нашата национална индустрия. Едно щастливо изключение правѣше г. Енчевъ, който каза, че нашето национално производство, въ каквито браншове и да е то, трѣбва да бѣде насърджавано, трѣбва да бѣде подпомагано — не само земледѣлското производство, но и промишленото производство, занаятитѣ и индустрията. Казаха се, особено тогава, когато се говори по законопроекта за картелитѣ, азъ бихъ казалъ, пресилени думи по адресъ на нашата индустрия. Като че нашата индустрия е причината за това бедствено положение, въ което се намира нашето село; като че индустриалцитѣ сѣ тѣзи, които обиратъ труда на българския земледѣлецъ. И тогава се каза дори, че отъ индустрията трѣбва да вземемъ, за да покриемъ загубитѣ, които държавата ще направи при приложение на този законъ.

Г-да! Азъ смѣтамъ, че тукъ сме на погрѣшенъ пътъ. Не съмъ азъ, който ще защита така нареченитѣ паразитни индустрии, никой нѣма да ги защита, . . .

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Осемъ години ги защитавахте.

М. Дочевъ (д. сг): . . . но азъ искамъ преди всичко да се посочатъ тѣ, да се каже, кои сѣ паразитни индустрии.

И. п. Рачевъ (з): Сега питате, а осемъ години мълчахте!

М. Дочевъ (д. сг): Единъ отъ ораторитѣ тукъ, мисля г. Стояновъ, каза, че ние нѣмаме проучвания на нашата индустрия. Ако отидете, каза той, въ Министерството на търговията, нѣма да ви дадатъ, ако поискате, досието на металната индустрия у насъ, досието на брашнената индустрия, досието на кожарската индустрия. Досега ние много сме приказвали, може би заради това, защото сме млада страна, млада държава, но достатъчни проучвания въ областта на българската индустрия нѣмаме, тъй както нѣмаме, почитаеми г-да, такива и въ областта на земледѣлското производство, което е основа на нашето стопанство.

П. Стоевъ (раб): Защото 40 години буржоазията управлява България.

М. Дочевъ (д. сг): Заради това, защото въ тия 40 години буржоазията е имала задачи по-първи, на които е трѣбвало да отговори; заради това, защото развитието на стопанския животъ вървѣше по-нормално. (Възбуждения отъ работниците)

Министъръ Н. Мушановъ: Къде да ви диримъ преди 25 години? Нѣмаше ви!

П. Напетовъ (раб): Първоначално натрупване на капиталитѣ вършехте.

М. Дочевъ (д. сг): Но тогазъ, когато следъ войнитѣ ние сподѣляме тая криза съ цѣлия свѣтъ; тогазъ, когато се объркаха ценитѣ на различнитѣ стоки, било стоки за производство, било стоки за консомация, почнахме да се взираме. И то е право. Би трѣбвало да станатъ проучвания въ областта на нашата индустрия. Азъ казахъ лично на нашия днешенъ министъръ на търговията: тѣзи проучвания трѣбва да станатъ и на индустрии, които сѣ паразитни, . . .

П. Напетовъ (раб): Цѣлата индустрия е паразитна.

М. Дочевъ (д. сг): . . . които съществуватъ само благодарение облагитѣ по закона за насърчение на мѣстната индустрия, безмитниятъ вносъ и други привилегии, за да замръзнатъ на едно мѣсто, да не се развиватъ по-нататкъ, нека имъ се отнематъ облагитѣ. Същата тази теза, азъ си спомнямъ, защитавахме нашиятъ днешенъ председател на Народното събрание, почитаеми г. Стефанъ Стефановъ, когато говори по законопроекта за насърчение на мѣстната индустрия. Обаче, както тогава, така и днесъ, ние не разполагаме съ тия материали, не разполагаме съ тия данни. Ние викаме срещу паразитната индустрия, но ако запитае, коя индустрия е паразитна, . . .

П. Напетовъ (раб): Цѣлата . . .

М. Дочевъ (д. сг): . . . много не могатъ да отговорятъ, тъй както се приказваше срещу картелитѣ, а въ края на краищата много отъ тия, които викаха срещу картелитѣ — не гороя за присѣстествуващитѣ, а долу за народа — не знайтъ, какво нѣщо е картель.

Б. Ецовъ (д): Осемъ години управлявахте.

М. Дочевъ (д. сг): Г-да! Азъ не съмъ противъ да се ограничатъ не, а да се отнематъ облагитѣ на паразитната индустрия, но тя трѣбва да се опредѣли, да се установи, защото иначе ние ще попаднемъ въ една голѣма грѣшка — тогава, когато искаме да подкрепимъ единъ отрасълъ отъ нашето народно стопанство, каквото е земледѣлското, да сторимъ това чрезъ руинирането на другъ отрасълъ отъ нашето народно стопанство, каквото е индустрията. Това ще бѣде една голѣма грѣшка, която тъй да се каже, нѣма да прилича на Парламента. Никой не може да отрече, че нашата индустрия изцѣло се нуждае отъ покровителство, и че всички тия мита и помощи, които се даватъ по закона за насърчение на мѣстната индустрия, не отиватъ като печалба въ джобовѣтѣ на индустриалцитѣ, . . .

П. Стоевъ (раб): Я кажете нѣщо за захарния картель, . . .

М. Дочевъ (д. сг): . . . а отиватъ за намаление костуемитѣ разноси на тѣхнитѣ произведения, тъй както никой не може да отрече на Германия, Австрия и Чехославия да покровителствува своето мѣстно интензивно земледѣлие. И днесъ, напр., въ една Германия ядатъ 12 или 15 л. килограма хлѣбъ, заради туй, защото покровителствуватъ своето земледѣлие, отъ една крайностъ, почитаеми г-да, ние не можемъ да изпаднемъ въ друга крайностъ.

П. Попивановъ (з): Ние ще покровителствуваме земледѣлското производство, защото сме земледѣлска страна, а тамъ ще покровителствуватъ индустрията, но не тая индустрия, която вие покровителствувате съ вашитѣ закони.

М. Дочевъ (д. сг): Ние сме на два различни полюса, почитаеми г-не. Ние сме земледѣлска страна, а тѣ сѣ индустриална. Ние покровителствуваме индустрията, а тѣ покровителствуватъ земледѣлието.

П. Даскаловъ (нац. л): И тѣ сж покровителствували индустрията.

М. Дочевъ (д. сг): Г-да! Единъ последенъ въпросъ, на който съ две думи искамъ да се спра, то е въ връзка за бъдещето на нашето земеделѣско стопанство. По другъ случай може би ще имамъ възможността да говоря на тая тема по-надълго. Въпросътъ за бъдещето на нашето земеделѣско стопанство, за тенденциитѣ на неговото развитие и мѣрките, които държавата трѣбва да вземе въ негова помощъ, е най-важниятъ въпросъ. Мѣрките, съ които настоящиятъ законопроектъ ни занимава, се смѣтатъ като временни въ това отношение, а не като такива, които винаги ще съществуватъ; срокътъ на законопроекта е опредѣленъ, ограниченъ.

По въпроса за бъдещето на нашето народно земеделѣско стопанство, азъ не мога да се съглася съ разбирането на нашия приятель г. Димитъръ Христовъ. Докато, почитаме г-да, нашето зърнено производство се нуждае отъ подкрепа на държавата, за да се докаратъ изкуствени цени за него, до тогава не може да се мисли за модернизиране, не може да се мисли за интензивизиране на нашето зърнено производство. Защото общоизвестна истина е, че интензивното зърнено производство е по-скѣпо, отколкото екстензивното. И днесъ на голѣмия международенъ пазаръ ние не се срѣщаме съ произведенията на интензивно земеделѣско зърнено производство. Тамъ, гдето отъ единъ декаръ се получаватъ 250—300 килограма, тия 250—300 килограма струватъ много скѣпо; на килограмъ взето, тѣ струватъ много по-скѣпо, отколкото 100-тѣ килограма, които се получаватъ при екстензивно производство. Ние срѣщаме на международния пазаръ двама много опасни конкуренти и ще ги срѣщаме не само тая година, но азъ бихъ казалъ, и идущата година и дотогава, докогато ние ще изнасяме зърнени храни на международния пазаръ. Това сж, г-да, отъ една страна заокеанскитѣ държави, а отъ друга страна — съветска Русия. Особено следъ войнитѣ въ тия страни. . . (Възражения отъ работниците)

Министъръ Н. Мушановъ: Затуй гладуватъ.

П. Напетовъ (раб): Ще видимъ дали гладуватъ. Позволете ни да устроимъ събрания, да кажемъ на народа, какво е положението тамъ.

Министъръ Н. Мушановъ: За „Глиганъ“ ще ни кажете.

П. Напетовъ (раб): Ще ви говоря за 200.000 совхоза и 400.000 колхоза — едри предприятия, които Америка не може и да сънува.

Н. Кемилевъ (д. сг): Шомъ харесвате съветска Русия, защо не отидете да живѣте тамъ, а седите тукъ? Пуснахме те да отидешъ тамъ, но пакъ се върна.

П. Напетовъ (раб): Защото и България, и цѣлиятъ свѣтъ трѣбва да станатъ съветски.

Отъ мнозинството: А-а-а!

М. Дочевъ (д. сг): Въ Америка напоследъкъ се формиратъ грамадни екстензивни зърнопроизводителни стопанства, които нѣмцитѣ наричатъ Weizenfabriken, пшеничени фабрики, кждето въ девствени, досега неразработени земи, се извършватъ посѣви въ грамадни размѣри, кждето се работи преимуществено съ машини, кждето не се тори — две години наредъ се сѣятъ зърнени храни и на третата година се оставя угаръ, както е и у насъ — кждето се употребява 2½ пжти по-малко работна ржка, отколкото въ Германия, и работниците сж само машинисти и шофьори, които каратъ тракторитѣ и управляватъ машинитѣ. Тамъ се употребяватъ тия машини, за които г. Каназирски ви говори — на нѣмски тѣ се кзватъ Mehrdrärscher'i — които едновременно и жьнатъ, и вършеятъ и пречистватъ житото и т. н. Обаче забележете, че тамъ производството на декаръ е 6—7 пжти по-малко, отколкото въ Германия и въпрѣки това то е по-евтино и капиталистическитѣ акционерни предприятия смѣтатъ да печелятъ и да конкуриратъ съ него на международния пазаръ.

Въ съветска Русия, както въ областта на индустрията, така сжщо и въ областта на земеделѣието, копиратъ не отъ Германия, както се мисли, а копиратъ отъ Америка.

П. Напетовъ (раб): Нищо не копиратъ, тѣ даватъ нѣщо свое.

М. Дочевъ (д. сг): Сжщитѣ тия голѣми житни фабрики тѣ искатъ да ги създадатъ въ така нареченитѣ тѣхни колхоза. Тѣ създаватъ грамадни предприятия, не само като разораватъ съ трактори досега необработени стели, но като съединяватъ въ едно имотитѣ на малкитѣ земеделѣски стопани, за да образуватъ колективнитѣ стопанства, тѣ нареченитѣ колхоза.

Но, г-да, успѣхътъ, който иматъ руситѣ, не се дължи толкова на техническото съвършенство, заради това, защото въ техническото съвършенство тѣ не могатъ да стигнатъ американцитѣ.

П. Напетовъ (раб): (Възразява нѣщо)

М. Дочевъ (д. сг): Г. Напетовъ! Азъ Ви препорѣчвамъ да вземете книгата на Карлъ Каутцки „Der Bolschewismus in der Sackgasse“, за да видите, че тракторитѣ, машинитѣ и Mehrdrärscher'i, които болшевикитѣ употребяватъ въ своитѣ стопанства, сж по качество долнопробни, а освенъ това нѣматъ достатъчно хора, които да ги употребятъ въ зърненото производство, съ което тѣ конкуриратъ и ще конкуриратъ, защото тѣ плащатъ извънредно много малко за работническа заплата.

П. Напетовъ (раб): О-хо!

М. Дочевъ (д. сг): Тѣ даватъ на селянина само толкова, колкото да не умре, само за да вегетира.

П. Напетовъ (раб): Тамъ се даватъ 169% по-високи заплати отъ довоеннитѣ заплати, когато въ цѣлия капиталистически свѣтъ заплатитѣ сж намалени отъ 20% до 50%.

Д. Апостоловъ (д. сг): Не си достовѣренъ свидетель.

П. Напетовъ (раб): Официални данни ще Ви дамъ.

М. Дочевъ (д. сг): Азъ бихъ се изразилъ на вашия езикъ, за да ви кажа, че болшевизмътъ въ своята петилѣтка разчита на голѣмия общественъ Mehrprodukt, на голѣмата обществена принадена стойностъ, за да може да акумулира повече капитали въ разстояние на 5 години, а тая принадена стойностъ е голѣма, защото работническата заплата е малка. Това е точно казано на вашъ езикъ.

Д. Апостоловъ (д. сг): Защото иначе нѣма да печелятъ.

П. Напетовъ (раб): Защото тамъ нѣма печалбитѣ на капиталиститѣ и рентата на земеделѣлицитѣ, а доходътъ остава за народа.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: (Звъни) Моля Ви се, г. Напетовъ.

М. Дочевъ (д. сг): И благодарение на това положение, г-да, азъ смѣтамъ, че и руситѣ, и американцитѣ ще могатъ да ни конкуриратъ въ зърненото производство и заради това бъдещето на българското земеделѣице въ никой случай не е въ зърненото производство.

П. Стоевъ (раб): Демекъ, нѣма перспективи!

М. Дочевъ (д. сг): Бъдещето на нашето земеделѣско производство е тамъ, кждето болшевишкото зърнено производство въ Русия и капиталистическото зърнено производство въ Америка не могатъ да успѣятъ. То е въ областта на интензивнитѣ култури, заради това, защото, ако въ Русия има евтино жито, въ Русия има скѣпо месо и скѣпи произведения отъ животински произходъ, заради това, защото животнитѣ, както и различнитѣ зеленчуци и маслата не могатъ да се произвеждатъ съ Mehrdrärscher'i, не могатъ да се произвеждатъ механически, а тамъ трѣбва вече по-школуванъ, опитенъ земеделѣски трудъ, какъвто трудъ вие не можете да намѣрите въ робитѣ на вашитѣ колхоза.

А. Бояджиевъ (раб): О-хо!

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Моля Ви се, г. Бояджиевъ, ще вземе думата вашъ ораторъ да се изкаже.

Д. Апостоловъ (д. сг): Съветската крава колко млѣко дава?

М. Дочевъ (д. сг): Г. г. народни представители! Това, което азъ говоря, не го изсмуквамъ отъ прѣститѣ си, а го вземамъ отъ автори, които ви цитирамъ, вземамъ го отъ Карлъ Каутцки.

П. Напетовъ (раб): Той е цѣлъ Ляпчевъ!

М. Дочевъ (д. сг): Това е една честь за г. Ляпчевъ.

П. Напетовъ (раб): Трѣбва да ви напомня, че въ Съветския съюзъ има 160 хиляди трактори.

Председателстващъ Н. Захариевъ: Моля Ви се, г. Напетовъ, ще се изкаже вашъ ораторъ.

М. Дочевъ (д. сг): Другъ авторъ, г. Напетовъ, който може би повече ще Ви хареса, е виенскиятъ социалистъ Ото Бауеръ.

П. Стоевъ (раб): А ла Кръстю Пастуховъ!

Д. Нейковъ (с. д): Кажете имъ за Раковски и Троцки какво сж писали. Дайте имъ имената на бащите на руския комунизъмъ. Но тия приятели не знаятъ що става въ Русия. Тѣ знаятъ да пишатъ въ „Ехо“, че въ Русия нѣмало данъци, а въ Русия има днесъ най-големитѣ косвени данъци. По бюджета за 1930/31 г. има 2.750.000.000 златни рубли косвени данъци.

П. Напетовъ (раб): 35% отъ селянитѣ въ Русия не плащатъ данъци. Колхозитѣ сжщо не плащатъ данъци.

Д. Нейковъ (с. д): Ти лъжешъ! Чулъ си какво има въ Русия! Ходѣ въ Русия, но нищо не си разбралъ. Ти знаешъ само да шарлатанствувашъ и да лъжешъ хората.

П. Напетовъ (раб): Ти лъжешъ хората!

Д. Нейковъ (с. д): Въ Русия сега се прави петгодишенъ заемъ, който се събира отъ надницитѣ на работницитѣ. Щатъ не щатъ, работницитѣ плащатъ принудително тоя заемъ отъ 4 милиарда златни рубли.

Председателстващъ Н. Захариевъ: (Звъни) Моля, г. Нейковъ.

Д. Нейковъ (с. д): Това е най-жестокиятъ данѣкъ, който не сжществувалъ никжде другаде въ свѣта.

П. Напетовъ (раб): Тоя заемъ е доброволенъ.

Д. Нейковъ (с. д): Но тия приятели (Сочи работницитѣ) нищо не знаятъ, отъ нищо не се интересуватъ.

П. Напетовъ (раб): Тоя заемъ се сключва по инициатива на самитѣ работнически маси.

Д. Нейковъ (с. д): Тѣ знаятъ само да предателствуватъ, да провокиратъ, да лъжатъ и да шиканиратъ. Това е тѣхната задача тукъ!

А. Бояджиевъ (раб): Работницитѣ въ Съветския съюзъ отъ градове и села вземаха инициативата за тоя заемъ. Това е единъ свободенъ заемъ, никакъвъ принудителенъ заемъ. Това е истината!

М. Дочевъ (д. сг): Г-да! Вие ще имате случай да спорите съ г. Нейкова. Сега дайте ми възможность азъ да говоря.

П. Напетовъ (раб): Ха, така!

М. Дочевъ (д. сг): Азъ бихъ ви препорѣчалъ — извинете ме за тая нескромность — да прочетете съчинението на Ото Бауеръ, което излизе презъ февруарий т. г. — „Rationalisierung und Fehlrationalisierung“, въ което съчинение той се отнася много симпатично къмъ руската революция.

П. Напетовъ (раб): Но той е широкъ социалистъ.

М. Дочевъ (д. сг): Азъ вземамъ даннитѣ си отъ него. Азъ бихъ ви посочилъ и други автори, специално по земледѣлскитѣ въпроси.

П. Стоевъ (раб): Сталинъ, напр.

М. Дочевъ (д. сг): Не Сталинъ, но Александъръ Чайновъ, единъ голѣмъ капацитетъ по селското земледѣлско стопанство на Русия, съ възгледитѣ на когото, обаче, рускитѣ болшевики не се съгласяватъ и затова го поставиха въ затвора.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Тѣ (Сочи работницитѣ) и името му не сж чули даже.

М. Дочевъ (д. сг): И тоя авторъ е на сжщото това мнение.

Председателстващъ Н. Захариевъ: (Звъни) Моля, завършете, г. Дочевъ.

М. Дочевъ (д. сг): Завършвамъ, г. председателю, но сума време ми отнеха съ апострофи.

Бъдещето на нашето стопанство е въ това, което и другъ пътъ съмъ казвалъ; то е въ увеличаване производството на нашитѣ монополни земледѣлски артикули. Извинете, че употребявамъ въ случая думата „монополни“. Думата ми е за ония земледѣлски артикули, които, благодарение на специфичното наше българско слънце, на българския климатъ и на българската почва и, ако щете, на близостта на България до голѣмитѣ сръдноевропейски пазари, ние можемъ да произвеждаме, да изнасяме тамъ и да получимъ за тѣхъ монополни цени.

Председателстващъ Н. Захариевъ: Свършвайте.

М. Дочевъ (д. сг): Свършвамъ, но какво да правя, когато толкова време ме пресичаха. — Примѣри — това сж нашитѣ тютюни. Тютюнъ може да се сѣ навсѣкжде по свѣта, но вамъ ви е известно, че само тютюнътъ на нѣколко балкански страни по качество е най-добъръ и се пласира най-добре навсѣкжде.

П. Напетовъ (раб): Тютюнъ, който нашитѣ селяни даватъ на безценица.

Председателстващъ Н. Захариевъ: (Звъни)

М. Дочевъ (д. сг): Като другъ примѣръ, г-да, мога да взема нашето грозде. Вчера говорихъ съ търговци, които ми казаха, че вчера се получила телеграма отъ Виена, въ която се казвало, че нашето грозде по вкусъ и по цена е било всички други грозда на виенския пазаръ. Ето, това сж монополни артикули.

П. Напетовъ (раб): А търговцитѣ купуватъ у насъ гроздето по 2 л. килограмътъ.

М. Дочевъ (д. сг): Следъ това — нашитѣ сливи.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: А доматитѣ какъ сж?

М. Дочевъ (д. сг): Ако щете, това сж и нашитѣ домати. (Смѣхъ всрѣдъ земледѣлцитѣ) Защо не? Вие можете да се смѣете, но ние отъ Търновско и Горноорѣховско изнасяме тая година домати за Берлинъ.

П. Стоевъ (раб): Съ аеропланъ!

М. Дочевъ (д. сг): И това го направиха нашитѣ търговци. Съ вагони тѣ изнасяха домати отъ Джулюница. Защо се смѣете? България, г-да, трѣбва да има за идеалъ да стане оводната и зеленчуковата градина на Сръдна Европа. Това трѣбва да бжде идеалътъ на нашето земледѣлско стопанство.

П. Напетовъ (раб): Само работническо-селска България ще направи това, не и буржоазна България.

М. Дочевъ (д. сг): Това трѣбва да го догонимъ на всѣка цена.

И, за да свърша съ това, г-да, ще кажа, че азъ не отричамъ зърненото производство; държавата не трѣбва да спре своитѣ проучвания въ областта на зърненото производство: напримеръ, проучване нашия климатъ, проучване нашитѣ почви, проучване кои семена могатъ да вирѣятъ и да създаватъ по пътя на селекцията повече семена — напр., семена, които да избѣгватъ чалгѣна. Защото, г-да, отъ друга страна, нѣма да се минатъ и десетъ години и ние ще престанемъ, при това екстензивно зърнено производство, да бждемъ износители на зърно; и тогава, когато престанемъ да бждемъ износители на зърно — защото въ последнитѣ петъ години, като вземете отъ 1924 до 1929 г., ние имаме сръденъ износъ на пшеница 40 милиона килограма — когато, казвамъ, престанемъ да бждемъ износители на зърнени храни, тогава именно ще настѣпи и за насъ ерата на интензивното зърнено производство. И тогава високитѣ покровителствени цени, които ние ще дадемъ на нашето земледѣлие, ще дадатъ силния тласъкъ за интензивирането, за модернизирането на на-

шето зърнено производство. Обаче въ тия десет години ние не трѣбва да спимъ; въ тия десет години нашитѣ опитни станции трѣбва да работятъ, нашиятъ агрономически факултетъ трѣбва да изкара учени хора. Защото най-големитѣ капациитети по земледѣлски въпроси казватъ, че въ края на краищата тия земледѣлски страни ще успѣятъ, които превъзможатъ проблема за създаване повече учени хора въ областта на агрономията и повече школувани земледѣлски работници. Ако индустриалното производство свежда труда на работника до отдѣлни само движения, които могатъ да се замѣстватъ и съ машини, то земледѣлското производство не допуска това; при него трудътъ на работника не се поддава на механизирание, на машинизиране; въ него трудътъ е повече индивидуаленъ; тамъ се искатъ познания, тамъ се иска опитностъ. Въ туй направление ние трѣбва да работимъ; покрай насърчение трансформацията на нашето земледѣлско стопанство, да се подготвимъ за времето, когато ще трѣбва да интензивираме зърненото производство у насъ.

Тия сѣ бележитѣ, които азъ имамъ да кажа по законопроекта и, съ огледъ на тия бележки, както казахъ най-напредъ, нашата група, отъ която изхождамъ, ще гласува за законопроекта, като въ комисията и при второто четене ще искаме да се направятъ нѣкои поправки въ него. (Ржкоплѣскания отъ говориститѣ)

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Има думата на-родниятъ представителъ г. Илия Добревъ Илиевъ.

И. Добревъ (раб): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Законътъ, който е предметъ на разискване и който бѣше създаденъ още отъ правителството на Демократическия сговоръ, сега правителството на Народния блокъ му придава по-друго значение, по-другъ смисълъ, отколкото правителството на Сговора бѣше му придало. Правителството на Народния блокъ отъ закона за Дирекция на храноизноса се стреми да създаде законъ, мѣроприятие, като центъръ, около който ще се групира по-нататъкъ цѣлата нѣгова стопанска програма, т. е. то му възлага задачата да се бори за облекчаване, за премахване, за изживяване на кризата, която е настъпила въ нашето стопанство.

Но, г. г. народни представители, нужно е да хвърлимъ единъ погледъ, да проучимъ кризата, тая криза, която днесъ души цѣлия капиталистически свѣтъ. Фактъ безспоренъ е, че капиталистическиятъ свѣтъ днесъ се тресе, се гърчи въ спазмитѣ на една обща, свѣтловна стопанска криза. Кои сѣ причинитѣ на това, г. г. народни представители?

Следъ войната капиталистическиятъ държави вложиха грамадни сръдства въ повдигане на своята индустрия, която бѣше съвършено разорена, като последиствие на войната. Кризата е последиствие, както ние казваме, отъ капиталистическата рационализация. Капиталистическата рационализация има за последиствие, отъ една страна, усъвършенствуване сръдствата за производство — машинитѣ, и отъ друга страна експлоатиране работническата сила, работническия трудъ до възможния най-голямъ максимумъ.

Наредъ и като секторъ отъ тая обща стопанска криза е и земледѣлската криза. Какви сѣ по-специалнитѣ причини на аграрната, земледѣлската криза въ капиталистическия свѣтъ, както и у насъ? Още презъ време на войната заокеанскитѣ държави: Канада, Ажжетина, Австралия, до голѣма степенъ и самитѣ Североамерикански съединени щати, които не се намѣсиха въ войната въ самото начало, а имаха възможностъ да служатъ като търговци, като доставчици на воюващитѣ държави на обии артикули, главно на зърнени произведения, каквито капиталистическиятъ държави, които воюваха, не можеха да произвеждатъ поради туй, че тѣхната индустрия, всички тѣхни икономически сили бѣха нагодени къмъ поддържане и изнасяне на войната, още тогава казвамъ, споменатитѣ държави, подтикнати отъ туй обстоятелство — широкитъ пазаръ за зърненитѣ имъ произведения, пристѣпиха къмъ рационализиране на тѣхното земледѣлско производство, още тогава тѣ вложиха грамадни сръдства, усъвършенствуваша и въвеждаха машината въ своето земледѣлие, направиха онуй, което до преди войната се смѣташе за невъзможно, за утопия — въвеждането на машината въ земледѣлието. Въвеждането на машината въ земледѣлието имаше за последиствие освобождението на голѣми маси пространства, които по-рано трѣбваше да се засѣватъ съ фуражни растения, за да се изхранва добитъкътъ, съ който се обработваше при старата система земята. Маса пространства се освободиха и засѣха съ зърнени произведения, затуй защото тракторътъ, маши-

ната не се нуждаеше отъ фуражъ, не се нуждаеше отъ храна, а отъ газъ и отъ други индустриални произведения. Освенъ това, подтикнати, насърчени отъ това обстоятелство, тия държави разшириха своята работна площъ, като разработиха също така и нови необработваеми площи. Войната се свърши. Капиталистическиятъ държави, които воюваха и, както казахъ, нѣмаха възможностъ да индустриализиратъ, да механизиратъ своето земледѣлско производство, следъ свършване на войната разбраха какво значение има за тѣхъ да иматъ свое собствено земледѣлско производство, за да не изнасятъ въ такива моменти своята валута. Заради туй следъ войната ние виждаме, че всички воюващи капиталистически държави — Германия, Франция, Италия и Англия — се заловиха да издигнатъ своето земледѣлско производство на една висота, която ще му позволи да отговори, ако не напълно на нуждитѣ, то на една голѣма частъ отъ нуждитѣ, които изискватъ удовлетворение. Какъ се постигае тази цель? Тя се постигаше именно, както казахъ, по пътя на рационализацията, по пътя на свеждане работната рѣжа въ производството до единъ минимумъ, като я замѣниха съ машини, и по пътя на намаляване, на понижаване жизнения уровеньъ на работничитѣ, т. е. на тѣхнитѣ заплати. И въ резултатъ ние имаме засилването на индустриятъ въ земледѣлскитѣ страни, повдигането ѝ на по-висока степенъ въ заокеанскитѣ страни, които не само че не се върнаха къмъ мирновременното производство, не само че не го сведаха до ония размѣри, до които то бѣше по-рано, когато имаше широкъ пазаръ, ами продължаваха да го издигатъ на все по-висока степенъ и да го рационализиратъ. Като резултатъ отъ това ние имаме машинизиране на производството, понижаване, както ви казахъ, на работническата заплата на ония работници, които бѣха заети въ производството, и въ края на краищата безработица. Споредъ приблизителни официални данни, днесъ въ Европа има около 40 милиона безработни постоянни работници. А като притурите къмъ тѣхъ и полубезработнитѣ; като притурите къмъ тѣхъ и безработнитѣ въ селското стопанство, които обикновено не се смѣтатъ като безработни; като имате предъ видъ низкиятъ заплати на работничитѣ, които работятъ обикновено по 2—3 дена въ седмицата — тѣй наречената съкратена седмица — вие ще имате картината на кризата и нейнитѣ причини.

Г. г. народни представители! Преждеговорившиятъ отъ тая трибуна, разглеждайки кризата, въ която е изпаднало нашето стопанство и нейнитѣ причини, отдѣли доста време за положението на земледѣлието, за състоянието на производството въобще въ съветска Русия. При разискването на тая законопроектъ единъ ораторъ призна, че поради причинитѣ, които казахъ, капиталистическиятъ свѣтъ се гърчи, че при наличността на голѣми складове съ стоки цари мизерия, гладъ, безработица и измиране. Г. Мушановъ апострофира единъ отъ ораторитѣ, който говорѣ преди мене, като каза, че убийства навсякъде сѣ ставали. Но ако следите ежедневната преса, вие ще констатирае, че не минава денъ вестничитѣ да не пишатъ за убийства въ нашата страна, които въ голѣмата си частъ сѣ самоубийства вследствие на мизерия. И не може да бѣде иначе, г. г. народни представители.

Докато положението въ капиталистическия свѣтъ е такова, ние виждаме, че то е съвършено друго въ съветска Русия, макаръ то да се отрича отъ нѣкои. Даже когато ще трѣбва да признаятъ известни факти, които сѣ очевидни, въ края на краищата заключаватъ, че положението тамъ не е такова, каквото се разправя, че въобще то не е много розово. (Възвращения отъ мнозинството) Г. г. народни представители! Не сѣ необходими голѣми доказателства, за да се види, че наистина положението въ съветска Русия не е като положението у насъ и че то не може да не бѣде коренно различно отъ онова, което е у насъ и въ цѣлия капиталистически свѣтъ. Докато при капитализма се произвежда безсистемно, безъ всѣкакъвъ планъ, въ Съветския съюзъ се произвежда по предвартеленъ планъ.

И. Стойновъ (з): Въ законопроекта се говори за жито, царевича, ечемикъ и пр. Кажете нѣщо за законопроекта, а не за съветска Русия.

К. Караджовъ (з): А бе България ще остане безъ комунисти, защото всички ония тамъ (Сочи работничитѣ) ще отидатъ въ съветска Русия! (Веселостъ всрѣдъ мнозинството)

И. Добревъ (раб): Капиталистическото стопанство не може да избѣгне тази участъ, въ която сега се намира. Защо? Защото капиталистическото стопанство е стоково стопанство. Всѣки капиталистъ, всѣки производителъ днесъ

произвежда не съ огледъ нуждитъ на обществото, а съ огледъ нуждитъ на пазара. Значи, пазарътъ е, който регулира производството. А вие знаете, че щомъ пазарътъ регулира, щомъ една такава слѣпа сила, която не се поддава на регулация и планъ, регулира производството, резултатътъ не може да бѣде другъ, освенъ този, който имаме днесъ. Въ съветска Русия, обаче, се произвежда не стока за пазара, а се произвеждатъ блага.

Председателстващъ Н. Захариевъ: (Звъни) Сега се разглежда законопроектътъ за изменение закона за закупуване и износъ на зърнени храни. Още не сме турили на дневенъ редъ законопроектъ за съветска Русия! (Смѣхъ и рѣжкомѣтсканія отъ мнозинството)

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Той една тема знае.

И. Добревъ (раб): Г. Дочевъ половинъ часъ приказва за съветска Русия.

Председателстващъ Н. Захариевъ: Ще говорите по законопроекта, иначе ще Ви отнема думата.

А. Бояджиевъ (раб): Той обяснява аграрната криза. Защо сте внесли тогава този законопроектъ?

И. Добревъ (раб): Вие, г. председателю, отнемае думата на нашата парламентарна група, ...

Председателстващъ Н. Захариевъ: Не отнемамъ думата, а предупреждавамъ.

И. Добревъ (раб): ... за да не може да опровергае основа, което се хвърля противъ насъ и противъ съветска Русия, чиито защитници се явяваме ние.

Председателстващъ Н. Захариевъ: Моля Ви се, говорете по законопроекта.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Вие отъ съветска Русия ли сте?

А. Стоевъ (з): Ти българинъ ли си или руснакъ?

Председателстващъ Н. Захариевъ: Моля, г-да, запазете тишина.

И. Добревъ (раб): Въ съветска Русия се произвеждатъ блага за обществото. Едно производство тамъ, за да стане стока, трѣбва да мине презъ пазара. А презъ пазара минава оная частъ, която остава, следъ като се задоволятъ нуждитъ на обществото. При капитализма, обаче, стока сѣ и 50-тъ килограма жито на дребния земледѣлецъ сѣ 1—2 дакара земя, стока сѣ и 500-тъ или 1.000-тъ килограма жито, които дребниятъ земледѣлски стопанинъ произвежда за своитѣ собствени нужди. Поради туй, че той не се нуждае отъ много други продукти, които не произвежда и трѣбва да си ги набави отъ пазара, и поради туй, че трѣбва да посрещне задълженията, които е направилъ презъ течение на годината, той е принуденъ да продаде на пазара и това малко количество жито, което произвежда и което не е достатъчно за изхранване на неговото семейство, за да го купи сетне по цени, каквито искатъ онѣзи, които се занимаватъ съ търговия на зърнени храни у насъ.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Въ Русия какъ е?

И. Добревъ (раб): Тамъ се произвеждатъ блага, и следъ като се задоволятъ нуждитъ на обществото, това, което остава, е стока, която се изнася навънъ и се продава.

С. Цановъ (з): Въ Русия продава ли се?

П. Стоевъ (раб): Тамъ има работническо-селски монополь.

И. Добревъ (раб): Стоки се произвеждатъ по единъ предварително изработенъ планъ, съобразно нуждитъ на пазара, на който ще бѣдатъ изнесени. Ето разликата между капиталистическото производство и производството въ съветска Русия.

Но, г. г. народни представители, идвамъ и до кризата и то специално до аграрната криза въ нашата страна. Какви причини се дължи тя? Причинитъ за аграрната криза у насъ не се различаватъ по нищо отъ причинитъ за аграрната криза въ свѣта. Преди всичко, както констатирахъ, стана промѣна въ условията на международния

пазаръ. Следъ войната у насъ се разработиха маса необработваеми земи, които, подъ формата на скотовѣдни фондове, подъ формата на училищни фондове и пр. и пр. увеличиха обработваемата площъ у насъ. Отъ друга страна, следъ войната се установи една данъчна политика — тя, впрочемъ, никога не е била друга — на ограбване и прехвърляне всички данъчни тежести върху гърба на трудящитѣ се маси.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Колко данъци плащате Вие?

И. Добревъ (раб): Преди и следъ войнитѣ бюджетитѣ на държавата сѣ разчитали главно на косвенитѣ данъци, които, ако не изключително, то предимно сѣ лежали върху трудящитѣ се маси, а това създаде земледѣлската криза. Оттамъ се яви и необходимостта да се създаде Дирекцията за храноизносъ, да се регулиратъ ужъ ценитѣ и да се гарантира на селянитѣ — това се манифестираше въ мотивитѣ къмъ законопроекта за закупуване и износъ на зърнени храни — една по-снисходителна цена за тѣхнитѣ храни. Но истинскитѣ мотиви, които продиктуваха на сговористското правителство да създаде Дирекцията за храноизносъ не сѣ тия, които фигурираха въ мотивитѣ къмъ законопроекта. Истинскитѣ мотиви бѣха да се подведе селянинитѣ, който бѣше престаналъ да плаща данъци, поради мизерното положение, въ което бѣше изпадналъ, да изкара своитѣ произведения на пазара, та по такъвъ начинъ да постигнатъ и срѣдства за бюджета, който редовно въ последнитѣ години сключваше съ грамадни дефицити. И трѣбва да се признае, г. г. народни представители, че тая целъ до голѣма степенъ се постигна. Изнесоха на пазара храни и онѣзи, които, както ви казахъ преди малко, имаха колкото за задоволяване на своитѣ нужди, та даже и по-малко. Подмамани отъ перспективата, че като продадатъ своето жито и други зърнени храни на дирекцията, ще могатъ да се запасятъ съ бонове и да изплатятъ съ тѣхъ данъцитѣ си, които стоеха открити, както и другитѣ си задължения, селянитѣ изнесоха грамадни количества храни. И действително, държавата реализира известни постѣпления отъ данъци, изплатени чрезъ бонове. Правителството на Народния блокъ не премахна Дирекцията за храноизносъ — и това е съвсемъ естествено — а, както казахъ и въ началото, направи отъ нея централна реформа, около която ужъ ще групира и останалитѣ реформи, имащи за целъ да подобрятъ икономическото положение на селскитѣ и трудящитѣ се маси.

Но какъвъ институтъ е по съществото си Дирекцията за храноизносъ? Е ли тя, споредъ задачитѣ, които ѝ се възлагатъ, споредъ значението, което ѝ се придава, институтъ, който да даде възможностъ на селянина-производителъ да продаде произведението си на високи цени, за да може съ паритѣ, които ще вземе, да си купи други произведения, които не произвежда, а му сѣ нуждни? Не, г. г. народни представители, голѣма самоизмама е да се мисли, че Дирекцията за храноизносъ идва да отговори на тая нужда; да даде възможностъ на дребния селянинъ да продаде произведението си на високи цени. Съображенията, по които този законъ за храноизносъ се поддържа, сѣ следнитѣ. Тия съображения, макаръ и да не се казватъ, тѣ се подразбиратъ. Понеже кризата удоряше и разсипваше не само дребнитѣ производители на зърнени храни, които бѣха пѣрвитѣ ѝ жертви, но и голѣмитѣ, едонитѣ производители, създаде се дирекцията именно за да се гарантиратъ за тѣхъ високи цени, които тѣ иначе не можеха да намѣрятъ на свободния пазаръ.

И. п. Рачевъ (з): Тукъ сте много слаби въ демагогията си. Нѣма какъ да улови мѣсто туй нѣщо.

И. Добревъ (раб): Кой производителъ може да изнася зърнени храни? Она ли, който е произвелъ 100 или 150 крини, въобщо дребниятъ производителъ, който, ако не бѣше принуденъ да изнесе малкото си количество храни, щѣше да ги употребѣи за себе си, за семейството си, и даже мѣмаше да му достигнатъ, или този производителъ, който произвежда много повече, отколкото му е необходимо, и, следователно, който произвежда стока? Законътъ за Дирекцията за храноизносъ има за обективенъ резултатъ именно да гарантира цени по-високи отъ ония, на които се продава на свободния пазаръ, за тия именно стопани, които произвеждатъ по-голѣми количества зърнени храни. А може ли дребниятъ производителъ да се възползува отъ облагитѣ — въ кавички — които дава Дирекцията за храноизносъ? Не, не може да се възползува. Причинитѣ за това сѣ много. Първо, болшинството отъ дребнитѣ производители не изнасятъ храни за продажъ на дирекцията, защото агенти на дирекцията сѣ коопера-

циитѣ и популярнитѣ банки, които при изплащането на хранитѣ удържатъ своитѣ вземания.

И. п. Рачевъ (з): На кои говорите Вие въ село, че хранитѣ имъ струватъ пари — на тѣзи ли, които иматъ да продаватъ, или на онѣзи, които нѣматъ?

И. Добревъ (раб): Дребнитѣ производители не изнасятъ храни на пазара и поради туй, че агенти на Дирекцията за храноизносъ сж и търговци, които при приемането на житото, при опредѣлянето на неговото тегло, на качеството му, на примѣситѣ му и т. н., най-безобразно ги ограбватъ и излъгватъ.

И. п. Рачевъ (з): Ами тѣ сж тѣзи, които иматъ храни за проданъ.

И. Добревъ (раб): Дребнитѣ селяни предпочитатъ да не продаватъ на дирекцията и поради туй, че на много мѣста и въ много случаи дирекцията не може да имъ изплаща хранитѣ веднага, а тѣ се нуждаятъ отъ пари. Споредъ изявленията на г. министъръ Мушановъ, дирекцията дължи въ тоя моментъ около 300 милиона лева на стопани срещу продадени отъ тѣхъ храни.

Министъръ Н. Мушановъ: Нѣмаме пари, бедни сме.

И. Добревъ (раб): Може да сте бедни, г. министре, но фактъ е, че много отъ онѣзи, които сж продали произведенията си, и досега още не сж получили пари срещу тѣхъ. А това е много важно.

Министъръ Н. Мушановъ: Ще имъ ги платимъ много скоро.

И. Добревъ (раб): Азъ говоря за дребнитѣ селяни и казвамъ, . . .

И. п. Рачевъ (з): А въ Русия плащатъ ли житото на селянитѣ?

Министъръ Н. Мушановъ: Радостното е, че народътъ ни вѣрва на държавата.

И. Добревъ (раб): . . . че една отъ причинитѣ, поради които населението не изнася за проданъ своитѣ произведения, е именно и тази. Но на много мѣста дирекцията просто не закупува, като туря за предлогъ това, че зърненитѣ произведения, които ѝ се предлагатъ, сж недоброкачествени.

П. Стоевъ (раб): И складоветѣ ѝ сж пълни.

И. Добревъ (раб): Складоветѣ сж пълни, пари нѣма и т. н. И затуй масови сж случанитѣ — не само азъ изнасямъ това, изнесе се и отъ тая трибуна, пише го и печатътъ — при които селяни, изнесли храни, за да ги продадатъ на дирекцията, ги връщатъ обратно, като при това манифестиратъ негодуванието си противъ тия порядки. Ето единъ случай отъ този характеръ, както го изнася в. „Народно единство“: (Чете) „Селска неволя. Тѣзи дни около 30—40 коли, пълни съ жито, отиватъ въ с. Островъ, Орѣховско, за да продадатъ стоката си. Представителътъ на дирекцията отказалъ закупуването имъ по простата причина, че не разполагалъ съ никакви срѣдства. Отчаяни, селянитѣ се връщатъ къмъ селата си, развиватъ червенитѣ си пояси, завръзватъ ги на остенитѣ и възгласили изъ пѣтя: „Да живѣе комунизмътъ“. Съобщавайки този фактъ, ние не правимъ коментари, защото сж излишни: и едно дете може да ги направи“.

Ето, г. е. народни представители, кое болшивизира селянитѣ и кое върши агитацията на комунизма: между другото и тоя институтъ, на който вие възлагате такава голяма роля.

П. Стоевъ (раб): Всичкитѣ имъ мѣрки сж въ наша полза.

Министъръ Н. Мушановъ: Демократическа държава.

Нѣкой отъ работницитѣ: Затова не позволявате ни едно събрание.

И. Добревъ (раб): Съ каква земя разполагатъ селскитѣ стопани у насъ и каква възможностъ има да продаватъ? Споредъ статистиката, отъ около 700 хиляди стопанства, само около 150—170 хиляди стопанства могатъ да изнасятъ излишѣци на пазара.

Нѣкой отъ мнозинството: Това е лъжа.

И. Добревъ (раб): Около 250 хиляди стопанства произвеждатъ колкото имъ трѣбва, а около 350 хиляди стопанства произвеждатъ съ недостигъ, безъ да могатъ даже да посрѣщатъ своитѣ нужди, а камоли да продаватъ. А отъ тия 150 хиляди стопанства, които иматъ излишѣци за проданъ, около 90 хиляди изнасятъ на пазара до 2.000 кгр., а само 60 хиляди отъ тѣхъ изнасятъ повече отъ 2.000 кгр.

Министъръ Н. Мушановъ: Отъ кѣде напипахте тази толкова подробна статистика?

П. Стоевъ (раб): Ваша е.

Министъръ Н. Мушановъ: Нѣкой комунистъ ви я е далъ.

И. Добревъ (раб): За да видите какво е положението на селскитѣ стопанства по отношение владението на земята, по отношение данѣцитѣ, по отношение тѣхното бедствено положение и тѣхното жизнено равнище, азъ ще ви цитирамъ цифри за с. Левски, Плѣвненско. Преди малко г. Момчо Дочевъ развиваше теорията, че у насъ като най-жизнеспособни стопанства се считатъ срѣднитѣ стопанства, отъ 50—100 декара, които били преобладаващата частъ, както той разправяше. Отъ кѣде взе той тия цифри, азъ не знамъ. Той чете само заключителната частъ, мнението на съставителитѣ на този трудъ, който се намираше предъ него, но цифри не прочете, за да видимъ какво е действителното състояние по отношение владението на земята.

Въ с. Левски отъ 1 до 20 декара иматъ 96 стопанства, отъ 20 до 50 декара — 104 стопанства, отъ 50 до 100 декара — 63 стопанства и отъ 100 декара нагоре — 32 стопанства отъ всичко 295 стопанства. Ако вземемъ като жизнеспособни стопанства — ако се съгласимъ съ неговото мнение — стопанствата отъ 50 до 100 декара, ние виждаме по дадения примѣръ за туй село, че тѣ съвършено далечъ не сж преобладаващата частъ при разпредѣлението на земята у насъ. Защото 104 и 96 стопанства, значи 200 стопанства, иматъ до 50 декара, а едва 63 и 32, всичко 95 стопанства иматъ повече отъ 50 декара.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Ако вземете общия сборъ на декаритѣ въ страната, ще се убедите, че е така.

Министъръ Н. Мушановъ: Статистика за едно село прави ли се? Г. Дочевъ говори общо за цѣлата страна и за тенденцията, като каза, че у насъ стопанствата, които притежаватъ между 20 и 100 декара, се смѣтатъ за срѣдни и сж преобладаващата частъ.

И. Добревъ (раб): Тъкмо тази му мисль азъ цитирахъ, г. министре.

М. Бойчиновъ (д. сг): Азъ познавамъ селото Левски и мога да Ви кажа, че въ стопанствата отъ 1 до 20 декара, които изброихте, влизатъ 50 турски къщи, които сж оземлени преди една година съ 4—5 декара и които иматъ и други странични доходи.

П. Стоевъ (раб): Ако ви даде статистиката за балканскитѣ села, какво ще кажете?

Министъръ Н. Мушановъ: Нищо не търпи така произволъ, както цифритѣ — натиская, натиская, бий, тѣ мълчатъ, не протестиратъ! Затуй все съ статистики си играятъ.

И. Добревъ (раб): Не може да е вѣренъ изводътъ, който направи г. Дочевъ тукъ, защото той не цитира цифри, за да видимъ какъ се получава този резултатъ, който той посочва. Но като имаме предъ видъ законитѣ, не писанитѣ, въ земледѣлнето; като имаме предъ видъ, че стопанствата, взети въ даденъ моментъ, не могатъ да се запазятъ въ това положение, въ което се намиратъ, ще видите и другъ фактъ — че независимо отъ кризата, като всѣки стопанинъ земледѣлецъ, по силата на туй, че той не може да даде друго препитание, другъ поминѣкъ на своитѣ деца, а ги прави сѣщо така като себе си земледѣлци въ кавички, той раздѣля своя имотъ на тѣхъ и неговото стопанство се разпарчелява, раздробява се. Този процесъ на раздробяване, който не е вчерашенъ, не е днешенъ, и който нѣма да бѣде утрешенъ, противъ който никое буржоазно правителство не може да измисли рецепта, начинъ да го спре, да му тури единъ предѣлъ, този процесъ, независимо отъ днешната криза, все повече се развива. И действително, има разпарчеляване, раздробяване на по-малкитѣ земледѣлски стопанства, но не за да оста-

патъ като най-устойчиви и най-жизнеспособни, а за да се централизиратъ и да наедърбятъ, но не вече въ ржцетъ на своитъ първи стопани, а въ ржцетъ на капиталиститъ, въ ржцетъ на ония, които иматъ капитали и които, наредъ съ други продукти, търгуватъ и съ земята. Този е процесътъ, който се извършва въ земледелието.

Министъръ Н. Мушановъ: Вие констатирахте една истина, която е противъ учението на социализма — че поземелната собственост се концентрира въ ржцетъ на голъмитъ землевладѣлци. Фактъ въ живота е, че въ земледелието нѣма тази концентрация, която има въ индустрията. Значи, сега вие поддържате едно чисто демократично гледище противъ социализма. Втората Ви лѣкъ теза, че малкитъ стопанства у насъ се концентрирали въ голѣми, това е единъ голѣмъ бошъ лафъ, защото подобно нѣщо никоой не вижда въ България.

П. Стоевъ (раб): Не искате да го разберете.

И. Добревъ (раб): Г. министре! Ако казахъ, че раздробяванитъ земледѣлски стопанства се концентриратъ, азъ пояснихъ, че тѣ се концентриратъ не за да се запазятъ въ ржцетъ на онези, които сѫ били тѣхни довчераши собственици, а се концентриратъ, като промѣняватъ своитъ стопани, отивайки въ ржцетъ на ония, които сѫ ги купили, т. е. капиталиститъ.

С. Цановъ (з): Този процесъ поне сега го нѣма.

Министъръ Н. Мушановъ: Значи вършатъ дѣлото на комунизма — експроприратъ!

Нѣкой отъ сговориститъ: Най-голѣмото владение на земя въ България е 300 декара.

Д. Джанкардашлийски (нац. л): Г. Добревъ! Азъ бихъ Ви поздравилъ, ако вмѣсто да ни занимавате съ статистики, издигнете лозунга да кооперирате всички тия дребни стопани, на които Вие се явявате защитникъ, като направите отъ тѣхъ колхози, за които подхвърляше единъ отъ другаритъ Ви, който мисли само за съветска Русия, но не и за България. Съберете тия стопанства, кооперирайте ги, да видимъ юрнека Ви, та да станатъ да ви последватъ всички. Но вие, като не можете да направите това, разправяте само бошлафове и ние сме глупави гдето ви слушаеме.

П. Напетовъ (раб): Работническо-селското правителство ще го направи.

Нѣкой отъ мнозинството: Петко Напетовъ ще имъ бѣде старейшината!

Д. Джанкардашлийски (нац. л): Да, Петко Напетовъ ще имъ бѣде старейшината. Дайте тамъ да ви видимъ съ руоашки да работите, а не съ ржжавели и съ връзки като насъ.

Нѣкой отъ работницитъ: Тогава пакъ ще се намѣсятъ джандаритъ на г. Мушановъ.

Министъръ Н. Мушановъ: Добре че има джандари да ви пазятъ, иначе не знаехъ какъ ще се разправяте съ населението.

И. Добревъ (раб): Тѣзи, които иматъ възможностъ, и които сѫ управляващи, които държатъ въ своитъ ржце сѣдбинитъ и на тия пропадащи дребни селяни, които сѫ въ състояние да направятъ това нѣщо, ако искатъ, подканватъ насъ, ние да се кооперираме, насъ съветватъ да направимъ това нѣщо. Безспорно, че спасението въобще на дребното селско стопанство е именно въ кооперирането. Но това коопериране, това колективизиране, което, както споменахъ и въ началото, е фактъ въ съветска Русия и което премахна веднажъ за винаги тамъ възможността на раздробяването, възможността на опростяването и обезземляването на земледѣлскитъ стопани, вие не можете да го направите. Не можете да го направите поради туй, ...

С. Цановъ (з): И тамъ ще го развалятъ.

И. Добревъ (раб): ... че голѣмитъ, едритъ землевладѣлци, чиито интереси обикновено защищаватъ правителствата на България, нѣматъ нужда отъ коопериране. Тѣхното стопанство и днесъ е жизнеспособно. Не мога да се съглася съ мисълта на г. Дочевъ, че голѣмитъ стопанства у насъ сѫ били нежизнеспособни.

Нѣкой отъ мнозинството: Разсипани сѫ. Вземете статистиката и ще видите, че намаляватъ.

И. Добревъ (раб): Не мога да допустна, че Вие ще отречете, какво на пазара днесъ има възможностъ да продава онези, чието производство е по-евтино, а има по-евтино производство онези, които обработва земята съ машини, каквато възможностъ иматъ само голѣмитъ стопанства. Какво е положението на дребния селянинъ? Може ли той да рационализира своето производство? Не може да се мисли, че при това състояние на нашето земледѣлие то ще може да се рационализира, като се въведатъ машини — поне плугътъ и грапата — за да се направи по-доходно, по-рентабилно, по-жизнеспособно, по-конкурентноспособно.

Б. Ецовъ (д): Не познавате въпроса. Устойчивостта на дребнитъ стопанства се състои въ това, че въ тѣхъ нѣма платенъ трудъ, а голѣмитъ стопанства плащатъ за наетъ трудъ.

Председателствуващъ Н. Захариевъ (Звъни)

И. Добревъ (раб): Дребното наше земледѣлско стопанство не може да го спасятъ никакви машини по простата причина, че ако то ги въведе, тѣ ще бѣдатъ само тежестъ за него. Едно стопанство съ 50 декара, за каквото апелира г. Дочевъ, и което е идеалътъ на голѣма частъ отъ буржоазията днесъ у насъ, не може да си купи и най-елементарнитъ орджия, като плугъ, грапа, редосѣялка и култиваторъ, които сѫ действително една най-елементарна необходимостъ. Какво може да бѣде онова стопанство, което днесъ нѣма плугъ, което нѣма грапа и редосѣялка, и за какво рационално обработване на земята може да става дума, когато нашитъ дребни стопанства не могатъ да си набавятъ такива орджия?

Б. Ецовъ (д): Земледѣлската банка имъ раздава.

И. Добревъ (раб): А едно стопанство отъ 50 до 80, па и до 100 декара, г. г. народни представители, обременено съ такива машини, каквито споменахъ, като плуга, и то № 7, каквито препоръчватъ агрономитъ-специалисти, редосѣялка и грапа, ...

И. п. Рачевъ (з): Ти никога не си оралъ, какво разправяшъ?

И. Добревъ (раб): ... не може да ги пониса затуй, защото тѣ го съсипватъ.

Ето защо, г. г. народни представители, Дирекцията за храноизноса, както подчергахъ още въ самото начало, има за целъ — споредъ ония, които я създадоха и които и днесъ държатъ на нея — да запази, да гарантира една висока цена на зърненитъ храни, произвеждани отъ едритъ земледѣлски стопани, които действително иматъ излишъкъ за износъ. Дирекцията на храноизносъ има за целъ и облагодетелствуването агентитъ на сжщата дирекция, едни отъ които сѫ търговци. Това сѫ ония, които се възползватъ реално отъ закона и затова отъ тѣхъ се сѣятъ приказкитъ и илюзиитъ за ползата отъ тая дирекция. Бедното и срдно селячество, селянитъ съ маломѣрни стопанства не могатъ да се възползватъ отъ нея, особено като се иматъ предъ видъ всички ония тежести отъ най-различенъ характеръ, които днесъ лежатъ върху тѣхния грѣбъ.

С. Цановъ (з): Да я премахнемъ тогава.

И. Добревъ (раб): Днесъ, при наличността на картелитъ — законътъ за които бѣше предметъ на разискване въ довчерашното заседание — които ограбватъ жизненитъ сокове на трудящото се население, при наличността на една данъчна политика отъ правителството на Народния блокъ, каквато е била политиката на всички буржоазни правителства до сега, политика на стоварване последицитъ отъ кризата върху гърба на трудящитъ се, политика на косвени данъци, политика на високи вносни мита и т. н., трудящото се бѣдно и срдно селячество не вижда абсолютно никакво спасение въ тая дирекция.

И. п. Рачевъ (з): Че нѣма още данъци на новото правителство! То още не се е занимавало съ въпроса за данъцитъ.

И. Добревъ (раб): Ние сѣдимъ отъ онова, което се пише по въпроса за дирекцията, ...

И. п. Рачевъ (з): Пророци станахте!

И. Добревъ (раб): . . . по въпроса за бюджета на държавата, по начина какъ ще се събиратъ данъците, по начинитъ, които се сочатъ какъ ще се намѣрятъ срѣдства. Макаръ правителството специално съ този въпросъ още да не се е занимавало, не се ли говори още отъ сега, г. г. народни представители, за намаляване заплатитъ на чиновницитъ?

Министъръ Н. Мушановъ: Чакайте де! Нали и ние ще имаме петилѣтка. Следъ петъ години ще видите какво ще стане въ България. Съветската властъ иска петъ години, дайте и на насъ петъ години, за да видите какво ще направимъ.

П. Напетоуъ (раб): Само едно работническо-селско правителство може да го направи.

Министъръ Н. Мушановъ: Когато ви кажемъ нѣщо за Русия, казвате: „Чакайте петъ години“. Чакайте сега и насъ петъ години.

П. Напетоуъ (раб): 40 години управлявахте!

И. п. Рачевъ (з): Вие нали сте нова партия, какви 40 години искате?

П. Напетоуъ (раб): Все отъ единъ долъ дрѣнки сте.

И. п. Рачевъ (з): Вие отъ кой долъ излѣзохте? До вчера не бѣхте ли въ буржоазнитъ партии?

Б. Ецовъ (д): Вие 14 години управлявате въ Русия и докарайте до купонната система.

Министъръ Н. Мушановъ: (Къмъ работницитъ) Колкото общини въ България управлявахте, всички ги докарайте до фалитъ.

Д. Икономовъ (раб): Това е абсолютно невѣрно. Оспорвамъ го.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: (Звъни) Моля, г. Икономовъ, оставете оратора да говори. Продължавайте, г. Добревъ.

И. Добревъ (раб): Г. г. народни представители! Всички сжъ съгласни, че днесъ саѣтовното — въ това число и българското — стопанство се намира въ криза. Но ние виждаме, че управляющитъ не могатъ да напишатъ и да намѣрятъ истинскитъ причини на кризата и заради това всичкитъ мѣропрития, които възнамѣряватъ да правятъ, иматъ за резултатъ затѣгане, влошаване и изостряне на тази криза.

И. п. Рачевъ (з): Радвайте се, че се болшевизира населението.

И. Добревъ (раб): Сега въ пресата се пише . . .

Министъръ Н. Мушановъ: Оставете това да го кажете по отговора на тронното слово.

И. Добревъ (раб): . . . и въ всички срѣди се говори, че трѣбва да се съкрати бюджетътъ, да се намалятъ заплатитъ на чиновницитъ, служачитъ и т. н. Споредъ мисълта на г. Дочевъ, сжъко така трѣбва да се намали и „високата“ заплата на работника.

Н. Пждаревъ (д. сг): Това не е казалъ г. Дочевъ.

И. Добревъ (раб): Капиталиститъ, работодателитъ, съдържателитъ на разнитъ индустриални и други предприятия си правятъ навреме своитъ заключения отъ такива теории, каквито разви г. Дочевъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Не сте го разбрали.

И. Добревъ (раб): Много добре го разбрахъ, г. Пждаревъ. — Ако се трѣгне по пътя на намаляване заплатитъ, по пътя на съкращаване персонала, ще се изхвърлятъ маса работници на улицата, ще настане безработица. Тсгава какви резултати ще се получатъ?

И. п. Рачевъ (з): За кои заплати става дума?

И. Добревъ (раб): То е въ връзка съ кризата.

С. Патеуъ (з): Кое е въ връзка? Нали за храноизноса се приказва сега? Защо разправяшъ за цѣлата политика?

И. Добревъ (раб): Въпросътъ е за намалението на консомативната способностъ на маситъ.

П. Стоевъ (раб): На работническитъ, на трудящитъ се маси.

И. Добревъ (раб): Да, на трудящитъ се маси, вследствие на което става едно още по-голѣмо изостряне, едно влошаване на стопанската криза, противъ която вие ужъ се борите, като създавате тия мѣропрития.

Б. Ецовъ (д): Безработица ще има въ България, ако има евтинъ хлѣбъ, ако цената на труда на земледѣльца не се повлгине.

И. Добревъ (раб): Положението на дребнитъ селски стопани и на работницитъ, както и на занаятчинитъ и на другитъ трудящи се съсловия у насъ, ще се подобри не по този пътъ, по който вие вървите, не по пътя на създаване дирекции не по пътя на борба съ картелитъ — противъ които вие си въобразявате, че се борите и искате да убедите обществото, че ще ги ограничавате, че ще премахнете спекулата; тѣхното положение ще се подобри само по пътя на създаване реформи като следнитъ: премахване на митата . . .

Г. Т. Дананловъ (д. сг): На участъцитъ!

И. Добревъ (раб): . . . за ония стоки, които сжъ отъ първа необходимостъ, а запазване митата за ония стоки, които сжъ отъ луксозно естество и които се консомиратъ само отъ имущитъ класи у насъ.

Г. Каназирски (д. сг): Кои сжъ тия стоки, бе?

Ц. Пупешковъ (д. сг): Ливантото!

И. Добревъ (раб): Спиране екзекуциитъ и разпродажбата на имотитъ на срѣднитъ и дребни селяни.

С. Патеуъ (з): Кои сжъ тия стоки?

И. п. Рачевъ (з): Ами пудрата и одеколонътъ?

А. Кантарджиевъ (д): Кои сжъ тия срѣдни селяни?

И. Добревъ (раб): Освобождаване отъ данъци работницитъ и селянитъ и дребнитъ служачи, имащи годишенъ доходъ до 60 хиляди лева.

С. Патеуъ (з): И изпращане на една торба пари отъ Русия.

И. Добревъ (раб): Неизплащане и премахване на репарациитъ и други задължения, които тежатъ върху българския народъ.

Нѣкой отъ мнозинството: И ние сме съгласни.

И. Добревъ (раб): Премахване на акцизитъ и глобитъ, които тежатъ върху гърба на трудящитъ се селяни и работници. Вие знаете ли, г. г. народни представители, че ако надникнете въ околийскитъ управления сега въ разнитъ градове, ще намѣрите тамъ десетки и стотици хора стопани, за подобрене положението на които вие ужъ се борите чрезъ Дирекцията за храноизноса, които лежатъ затворени поради това, че не могатъ да си плащатъ глобитъ?

П. Стоевъ (раб): Позоръ!

И. Добревъ (раб): Върху тѣхъ тежатъ глоби отъ най-разнообразенъ характеръ. (Възражения отъ мнозинството)

С. Патеуъ (з): Стотици и хиляди!

П. Стоевъ (раб): И въ затворитъ има такива селяни.

А. Кантарджиевъ (д): Къде е това? Кажете едно такова околийско управление.

И. Добревъ (раб): Напр., въ Провадия сега, ако отидете, ще намѣрите въ околийското управление 20 такива селяни.

Министъръ Н. Мушановъ: И по това ще направимъ нѣщо.

П. Стоевъ (раб): И въ затворитѣ има такива селяни.

И. Добревъ (раб): И най-после — даване бесплатно земя на селянитѣ и даване еднократна помощъ въ размѣръ на тримесечно възнаграждение безвъзмездно на всички тия трудящи се съсловия, бедни работници и сръдни селяни, за да могатъ да се обзаведатъ и да си създадатъ помилъкъ.

С. Патеъ (з): И най-после — изпращане на единъ човаль съ пари отъ Русия, за да могатъ да се посрещнатъ тия нужди.

Нѣкой отъ мнозинството: Това не е по дневния редъ.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: (Звъни) Г. Добревъ! Времето Ви изтече.

И. Добревъ (раб): Освенъ това, г-да, трѣбва да се даде свобода на работника, за да може да води своитѣ борби въ името на тия искания.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: (Звъни) Времето Ви изтече.

П. Стоевъ (раб): Преждеговорившиятъ говори два часа, г. председателю!

И. Добревъ (раб): Но че всичко това вие нѣма да го направите, то се знае. Това може да стане само по пътя на организираната борба на работническитѣ и селски маси, противъ която борба вие правите всичко възможно, за да я спрете, съ цената на всички жертви, които ежедневно давате, но не ви се удава. Но въпрѣки всичко, работницитѣ, сръднитѣ и бедни селяни и другитѣ трудящи се съсловия ще трѣбва да разбератъ, че тия искания сѣ само отъ естество да подобратъ тѣхното положение. . . .

Председателствуващъ Н. Захариевъ: (Звъни) Моля Ви се, г. Добревъ!

И. Добревъ (раб): . . . но че тия искания ще могатъ да се реализиратъ само съ борба решителна и смѣла противъ днешната държава и за установяване на работническата и селска държава. (Ржкоплѣскания отъ работницитѣ)

С. Патеъ (з): Ти по законопроекта нищо не каза.

Министъръ Н. Мушановъ: Ама за монопола вие нищо не казахте. Кажете, харесвате ли го, г. г. представители на Работническата партия! Какво бѣгате? Кажете, по принципъ сте ли за монопола, или не сте?

Нѣкой отъ работницитѣ: Ние сме за монопола, но на една работническа и селска власт, а не на буржоазната държава.

Министъръ Н. Мушановъ: За монопола ми кажете, на какво сте мнение. Какво се криете!

П. Стоевъ (раб): Това, което въвеждате, не е никакъвъ монополъ, а демагогия. Това е заблуда.

Министъръ Н. Мушановъ: Каква заблуда?

А. Кантарджиевъ (д): Тѣ вече бѣгатъ отъ болшевишката система.

Министъръ Н. Мушановъ: Вие бѣгате вече отъ вашата система.

Нѣкой отъ работницитѣ: Да не сте станалъ вие болшевикъ, г. министре?

А. Кантарджиевъ (д): Като кучета мратъ въ съветска Русия отъ тѣхната система.

Д. Икономовъ (раб): И този законъ, както и чл. 4, бѣше за хапловцитѣ.

П. Стоевъ (раб): Абсолютно сте неспособни да направите каквото и да е.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: (Звъни) Свършете, г-да! Има думата народниятъ представителъ г. Георги Геновъ.

Г. Геновъ (р): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Законопроектътъ, който е сложенъ на разглеждане въ Народното събрание, има за целъ да разреши единъ извънредно важенъ въпросъ по отношение нашето селско стопанство и по отношение подпомагането на нашето земеделско население. Ние трѣбва, много естествено, да го разгледаме съ всичката сериозностъ, която заслужава, и да направимъ всичко онова, което е необходимо за неговото най-правилно и най-целесъобразно разрешение.

Въпросътъ за подпомагането нашия земеделецъ, много естествено, е отъ първостепенна важностъ за нашата държава, тъй като, както е известно, голѣмата частъ отъ нашето население е земеделско и то страда отъ една страшна криза, която засѣга издѣно цѣлия нашъ стопански и социаленъ животъ. Много естествено е, че ако успѣемъ да посочимъ радикални мѣрки за излизане отъ тая криза, или поне за смекчаване на тая криза, ние ще извършимъ едно полезно дѣло за България и за българския народъ.

Нашето земеделско стопанство, г. г. народни представители, страдаше и по-рано отъ голѣми трудности, съ които имаше да се бори. Изобщо земеделското стопанство презъ последнитѣ години бѣ подложено на постоянна криза поради редица обстоятелства. Тая криза особено бѣше чувствителна у насъ, поради особенитѣ условия, при които е поставенъ да работи, да живѣе и да се труди нашиятъ селянинъ.

Преци всичко, г. г. народни представители, нашето земеделско стопанство е нерентабилно. То бѣше нерентабилно и тогава, когато земеделецътъ получаваше една значително по-висока цена за своитѣ произведения. То стана не само нерентабилно, то повлѣче къмъ катастрофа отдѣлнитѣ земеделски стопанства съ последното спадане ценитѣ на земеделскитѣ произведения. Нашето земеделско стопанство бѣше нерентабилно между другото и заради туй, защото тукъ, на Изтокъ, всички стопани живѣятъ при особени икономически условия: тѣ сѣ принудени да плащатъ лихви, каквито на Западъ сѣ невъзможни. А икономическата наука е установила, че земеделското стопанство започва да боледува, когато земеделскитѣ стопани сѣ принудени да плаща по-голѣма лихва отъ 8%. Щомъ като земеделското стопанство е обременено съ задължения, съ лихви по-голѣми отъ 8%, естествено, то вече не може да се справя съ задълженията, които лежатъ върху него. Следователно, при тия условия поставенъ, нашиятъ земеделецъ трѣбваше да работи при извънредно трудни условия; и ако той все пакъ живѣе и продължава да живѣе, то се дължи на обстоятелството, че неговитѣ нужди сѣ намалени до минимумъ, че той се задоволява съ свършено малко и не туря почти никаква цена почти никаква надница на своя трудъ.

Войната докара едно измѣстване, едно разваляне на онова равновесие, което бѣше установено до 1914 г. Това измѣстване, това разваляне на равновесието се изрази въ следното. Една голѣма частъ отъ държавитѣ, които се занимаватъ съ земледѣлие и които бѣха вънъ отъ обсега на войната, разшириха твърде много площта, която обработваха; отъ друга страна, тѣ пристѣпиха къмъ една усиленна рационализация на земеделското производство. Така, напр. въ Канада, кждето засѣваната площъ най-много е увеличена въ сравнение съ оная, която е обработвана преди войната, успѣха да съятъ жито и да добиятъ реколта много по-на северъ, отколкото това бѣше до войната. До войната се смѣташе, че житото може да вирѣе само до 58° северна ширина. Въ Канада успѣха да създадатъ единъ типъ жито, което вирѣе много по-на северъ, даже до 61° северна ширина. Така че вследствие на това се доби едно извънредно голѣмо разширяване на площта, която се засѣваше до войната. Нѣколко цифри само ще ви посочатъ до каква степенъ достига увеличението на засѣгата площъ.

Въ Съединенитѣ щати площта е увеличена съ около 20% въ сравнение съ онова, което е било обработвано презъ 1914 г.; въ Австралия — съ 50%; въ Аржентина — съ 32%; въ Канада — съ 137%, значи, съ повече отъ два пъти, отколкото преди войната. Общо взето въ цѣлия свѣтъ увеличението на засѣгата площъ е съ около 20%.

Производството, което се добива следъ войната, сѣщо така е чувствително увеличено, и се увеличава и презъ последнитѣ години. Така, напр., докато въ 1928 г. производството е 130 милиона тона, въ 1930 г. то възлиза на 136 милиона тона. Консомацията презъ 1928 г. е 129 милиона тона, презъ следната година започва да пада и по този начинъ ние имаме презъ 1930 г. консомация само 126 милиона тона.

Заслужава също така да отбележим, че докато производството на зърнени храни, особено на житото, се увеличава, неговата консомация намалява. Статистиката, която издаде напоследък Обществото на народите в специална брошура „La crise agricole“, показва, че през последните две-три години консомацията на житото е намаляла с около 3 милиона тона.

На какво се дължи това намаляние? Дължи се, първо, на обстоятелството, че в културния свят изобщо употреблението на житото намалява. Така, напр., една статистика специално за Съединените щати ни дава следните сведения: докато в 1889 г. на глава се е падало 223 кгр. жито, в 1899 г. се падаше на глава 222 кгр., в 1909 г. — 209, в 1919 г. — 195, а в 1929 г. — само 175 кгр. Така че, в културния свят констатираме едно намаляние употреблението на житото и на брашното. На второ място, констатираме в последните години също така едно намаляние консомацията на жито още и в страните, които напоследък бяха арена на известни събития — намаляние, което се дължи на тия именно събития. Това сж Китай, източна Азия, където няколко години преди това се констатираше едно засилване вноса на жито и замбстване на ориза съ жито и брашно. Наистина, има едно малко увеличение в консомацията на житото, като в ония държави, които употребяват ръж, става едно постепенно замбстване на ръжта съ пшеница, обаче това увеличение не е достатъчно, за да покрие намалянието на консомацията на житото, което става в ония страни, за които говорих преди малко. Европа по отношение на земеделското производство, специално на житото, се разделя на две категории държави: едната част сж държави, които консомират, които произвеждат малко, и останалата част внасят от вън. Това сж главно Англия, която внася 5 милиона тона, Германия — 2 и половина; Италия — 2; Белгия — 1 и т. н. От нашите съседи единствената държава, която внася, това е Гърция, сж около 300 хиляди тона. Изнасят: Унгария, Ромъния, България и Югославия. Това сж четирите държави в Европа, които главно изнасят, като оставям настрана съветска Русия, която едва в последните години се яви на всемирното житно тържище.

Съотношението между онова, което се произвежда в Европа и което се консумира, безспорно, е в полза на консомацията, т. е. консомацията е много по-голяма, отколкото онова, което се произвежда. Но, ако Европа живее само за себе си, ако би могло да се осмисли проектът на Бриант — създаването на една стопанска федеративна Европа, където всичките държави биха се чувствували като едно цяло, много естествено, че държавите, които произвеждат храни, ще бъдат поставени извънредно добре, тъй като голямата част от европейските държави естествено консомират и внасят зърнени храни, главно жито. Днес за днес, обаче, ние сме далеч от осмисляването на този проект, и ние констатираме, че след войната имаме 13.000 километра нови граници, вследствие разпокъсването главно на Австро-Унгария, граници, които в сжщност сж митнически бариери, и които спъват извънредно много развитието на международната търговия. От тук именно идва едно замедляване на търговските връзки въ самата Европа. Вие знаете, какви мъжноти сръща често пъти нашият износ към централна Европа, поради многото граници и различни територии, през които тръбва да минава той. Липсата, недостатъкът на зърнени храни в Европа се покрива естествено от зад океана. Ние констатираме, че наистина задоканските държави изнасят извънредно голямо количество храни въ Европа, и благодарение на туй нашите храни там се явяват винаги конкурирани от задокански страни и много естествено, сръщайки тая конкуренция, тй никога не могат да намбрат оная цена, която би тръбвало да получат, за да получи и нашият селянин известна задоволителна рента на своя труд и на земята, съ която той си служи.

Въ организирането на борбата за подобрене положението на земеделското население ние се натъкваме на три системи: първата система е на свободната търговия. Както знаете, тя бше господстваща до войната; тя бше дълго време господстваща и след войната и в някои държави и досега. Обаче днес в цял свят въпросът за свободната търговия се решава отрицателно. Даже въ Англия, люлката на либерализма, вече сръщаме силни течения в полза на протекционизма. Така че, въместо да вървим към премахване на митническите граници, към една свободна размяна, ние констатираме една противна тенденция — констатираме увеличението, засилването на митническите прегради. Така че, днес

мъжно вече може да се говори за свободна търговия и заради туй въ всички държави постепенно преминават към едно покровителство нкъжде на индустрията, другаде на земеделството, другаде едновременно и на индустрията, и на земеделството.

На второ място иде друга една система, именно сръдна между монопола и свободната търговия — държавата от време на време прави вмбшателство въ стопанския живот и то съобразно нуждите на момента: щом като известни условия наложат това, държавата интервенира и чрез своята интервенция създава едно по-устойчиво равновесие, когато то бъде нарушено. Обаче това вмбшателство на държавата, което се явява само от време на време, не винаги дава задоволителни резултати. По нкъой път то помага, обаче по нкъой път не помага, и поради туй ние констатираме една трета тенденция — навскъжде да се установи една постоянна държавна намбса въ стопанските отношения. По тоя начин държавата — от чисто политическа организация, от организация сж чисто политическа дейност, е заставена да се вмбса все повече и повече въ стопанската и въ социалната област. Дълго време се смбташе, че държавата тръбва да бъде мощен пазач, че тя тръбва да изпълнява само известни полицейски и административни функции. Днес вече навскъжде се смбта, че тия функции на държавата сж недостатъчни, че тръбва да се мине по-нататък, да се мине към социална организация въ държавата сж целъ да се поддържа едно по-устойчиво социално равновесие. Оттук именно се идва до идеята за едно постоянно, повсембстно, целесъобразно вмбсване на държавата въ социалните и въ стопанските отношения; оттук именно се идва до идеята за монопола — когато държавата взема въ ръцете си известно производство въ всички му разклонения и чрез своята намбса, много естествено, установява друг начин на регулиране на стопанските отношения, отколкото би бил онзи, който би съществувал въ случай, че държавата не би се мбсила въ тия стопански отношения.

Уреждането на всички тия въпроси, които интересуват отделните държави, най-лесно би ставало, ако се постигне едно международно споразумение. Днес свътът живее страшна криза — криза не толкова въ производството, защото капиталистическата система може да произвежда много повече — отколкото криза въ размяната. Тръбва да се организира размяната. Нейното организиране тръбва да стане на международна почва. Това е възможно. Има маса проекти, които вече се изнасят, които се обсъждат и които сигурно, въ по-близко или въ по-далечно бъдеще, ще бъдат сложени за разрешение. Неотдавна въ Амстердам се събра конгресъ на икономисти, финансисти, общественици, които се занимаваха именно съ този въпрос и въ който сж взели участие и представители на съветска Русия, които също сж изложили тяхното гледище за организирането на свътта. И там вече излиза идеята за тй наречената направлявана, ръководена икономия — *L'économie dirigée* — въ противовес на либерализма, който се ръководеше от принципа, осветен още от френската революция, *laissez faire — laissez passer*.

Така че разрешението на тия въпроси може най-лесно да стане на международна почва. Щом като държавите се покажат готови да направят взаимни отстъпки, естествено е, че стопанското организиране на свътта ще стане много лесно. Обаче досега ние още не констатираме желание въ ръководните сръди на държавите за подобно стопанско организиране на свътта. Напротив, държавите и досега се движат по линията на тяхния егонизъм, и затова виждаме, че всички проекти, които досега сж правени, си остават книжни, без дори да получат начало на осмисляване.

Разрешението на тия въпроси на международна почва ще даде възможност да се излъкува и оная криза, която от няколко години раздира свътта и специално България. Не е, обаче, наша задача да се занимаваме тази вечер съ този въпрос тук; може би ще говорим по него при други случаи, на други места, където и гласът на България ще бъде или ще тръбва да бъде чул. Сега ние се намираме пред специалното положение всъка държава да се стреми да намбри съ свои собствени сили и сръдства ремедиумъ на тежкото положение, въ което е изпаднала — въ едни държави за индустрията и за безработицата, която се явява вследствие застоя въ индустрията, въ други за земеделството и за спадаването пенитъ на зърнените храни, и т. н. Така че всъка държава — тръбва да констатираме тоя факт — е заставена да се грижи сама за себе си въ настоящия момент, и всъка държава тръбва да търси сръдства и сили, за да разре-

шава проблемът, които днешният момент е сложилъ за разрешение предъ нея.

Какво правят отделните държави? Първоначално земледелските страни се помъчиха да дойдат до едно споразумение с индустриалните страни за изкупуване на излишните храни външните държави. Всички опити, обаче, свършиха без особени резултати. Свикаха се няколко конференции, като тази вън Женева и редица други конференции на други места, обаче всяка една държава се водеше от своите интереси и, естествено, не бѣ готова да прави отстъпки на друга държава. И ние констатирахме въ тѣзи конференции, особено въ Римъ и Женева, едно раздѣление на държавитѣ на две: индустриалните държави поддържаха една теза, земледелските държави поддържаха друга теза и не можах да дойдат до едно съгласие. Така че, тѣзи опити за едно международно разрешение на тѣзи въпроси свършиха безуспѣшно. Тогава всяка държава бѣ заставена да търси начинъ за излизане отъ кризатата съ свои сили и съ свои сръдства. Едни отъ държавитѣ минаха къмъ така нареченитѣ преференциални тарифи. Въ какво се състоятъ тѣ? Тѣ се състоятъ въ сключване на временни международни договори съ цель за изкупуване определено количество храни отъ известни страни, които внасятъ такива срещу известна компенсация. Значи, застава се на принципа *do ut des* — ще купя, ако ти купишъ отъ менъ. И благодарение на такава една система, Унгария сключи подобни договори съ Австрия и Германия, Ромъния — съ сѣшитѣ държави, а Югославия съ Франция. Унгария успѣ да изнесе 150 хиляди тона жито, като по силата на специални преференциални тарифи плати въ Германия за житото, вмѣсто 25 рентни, златни марки вносно мито на тонъ, само 18; за ечемика — 25 златни марки, вмѣсто 50 и за царевича — 10 златни марки, вмѣсто 25. По този начинъ тя можа да изнесе известно количество храни на по-благоприятни условия, защото онази отстъпка, която прави държавата контрагентка, отива въ полза на държавата, която продава. Разбира се, всичко това става срещу известна компенсация. Така че, докато въ миналото, преди войната, ние имаме свободни пазари, изнасяхме тамъ, винаги намирахме купувачи и никога не се задържаха хранитѣ, днесъ вече туй положение е изключено, поради голѣмата конкуренция, която се сръща отъ другитѣ страни. Ето защо по необходимостъ ще трѣбва да минемъ къмъ една компенсационна система, и тя ще може да се направи най-лесно, като се мине къмъ системата на сключване търговски договори.

Азъ искамъ да обърна особено внимание на народното представителство върху този въпросъ. При липсата, повтарямъ, на свободни пазари, когато въ миналото всичко можеше да се продаде свободно и на време, днесъ всяка държава, която има да изнася било храни, било плодове, било яйца или каквото и да е, ще трѣбва да търси сама пазари и да ги намери главно на почвата на една компенсация. Неотдавна между Полша и Гърция — преди няколко време Венизелосъ ходи въ Полша — се постигна една спогодба, споредъ която Гърция купува отъ Полша 150 милиона килограма жито, въ замѣна на което Полша купува гръцки тютюни. Виждате какъвъ видъ взема вече международната търговия. Въ всички тѣзи случаи държавата ще трѣбва да се мѣси. Г. Венизелосъ се упѣти отъ Атина за Варшава, за да улесни сключването на тази сдѣлка. Следователно, по необходимостъ, ние сами ще трѣбва да търсимъ пазари за нашитѣ произведения; не можемъ да чакаме свободния пазаръ, защото той все повече и повече се затваря. Тукъ повторно изтъквамъ нуждата отъ по-скорошно сключване на търговски договори. Тѣ може би не бѣха толкова необходими въ миналото, когато ги имаме редовно, когато имаме търговскитѣ договори отъ 1895 г., 1906 г., 1911 г., но днесъ тѣ сѣ много повече необходими. За жалостъ, ние нѣмаме почти нито единъ търговски договоръ. Имаме няколко конвенции — за сѣдебна помощъ, за екстрадиция и т. н., но търговски договори, които да улесняватъ нашата търговска служба, ние нѣмаме.

На второ място въ реда на тия мисли, азъ трѣбва да подчертая нуждата отъ една организация на нашата консулска служба. Тя не функционира добре, и отъ дълги години не функционира добре. Ние трѣбва да я реорганизираме. Азъ, който донѣкъде познавамъ организацията на консулската служба на много държави, мога да кажа какво ние нѣмаме почти никаква консулска служба. Нѣмаме я, или доколкото я имаме, тя се явява съвършено дезорганизирана, често пѣти случайна и онова, което тя дава е съвършено недостатъчно, съ огледъ особено на новитѣ нужди на българската търговия и на българското стопанство.

Необходимо е Министерството на външнитѣ работи и Министерството на търговията да се заинтересуватъ отъ този въпросъ и да уредятъ една консулска служба, която да бѣде въ състояние винаги да помага на нашата търговия, винаги да улеснява нашия износъ. Ако погледнемъ, напр., какво е направила Гърция, която има консулски представителства почти въ всички по-големи пристанища на Сръбиземното море и на Северното нѣмско море, и на Атлантическия океанъ, ще констатираме, че наистина въ това отношение ние сме останали много назадъ.

На трето място ние не вършимъ никаква пропаганда въ чужбина или много малко я вършимъ. Преди три години азъ бѣхъ въ Амстердамъ и нашиятъ генераленъ консулъ се оплакваше, че ние сами не се интересуваме да пропагандираме и да популяризираме нашата търговия и нашиятъ произведение. Много малко вършимъ въ туй отношение. Тукъ-таме имаме нѣкои почетни консули, които, обаче, често пѣти повече гледатъ своите интереси и своята търговия и по-малко се интересуватъ отъ общитѣ интереси на страната и на нашия производител. Това е всичкото, което въ туй отношение сме направили.

Така че виждате, г. г. народни представители, колко много трѣбва да направимъ въ тази областъ, за да можемъ да се свържемъ съ външния свѣтъ. Нито една държава не може да живѣе изолирано нито политически, нито стопански. Трѣбва да се поддържатъ връзки и то колкото е възможно по-интензивни, защото, азъ казахъ, навсѣкжде се сръща страшна конкуренция, навсѣкжде ние се натъкваме на дѣмпингъ отъ една или друга страна, и държавата трѣбва да бѣде винаги на поста си, за да може чрезъ своитѣ агенти и усилия да покровителствува своето производство и своята износна търговия.

Минавайки на законопроекта, азъ трѣбва да констатирамъ, преди всичко, известни грѣшки, които се направиха досега въ тая материя. Дирекцията, която бѣше наследена отъ миналия режимъ, има, безспорно, своитѣ дефекти. Тя бѣше създадена набързо, тя бѣше създадена късно, тя се създаде по-скоро съ фискална цель, а не съ цель да се улесни производителътъ. Тогаващото правителство имаше за цель главно да улесни постѣпването на данѣцитѣ. То се плашеше отъ непостѣпването на данѣцитѣ и поради туй създаде дирекцията, да може чрезъ бонове да събере колкото може повече данѣци. Това бѣше положението миналата година. Сегашното правителство, когато пое властта, естествено, трѣбваше да даде едно друго разрешение на този въпросъ. Тамъ азъ мисля, че се направи грѣшка, дето се допусна пакъ една двойственостъ въ работата на дирекцията, дето покрай службата на дирекцията се остави и свободната търговия. Една частъ отъ хранитѣ се закупува отъ дирекцията, но още отъ първия моментъ, още отъ м. юний другата частъ отъ хранитѣ, които не отговаряха на условията, които изискваше дирекцията, започна да отива на свободния пазаръ и се яви една колосална разлика между онова, което плащаше дирекцията, и онова, което се добиваше на свободния пазаръ.

Презъ втората половина на м. августъ азъ бѣхъ въ Провадия на събрание. Тамъ, отъ популяриятата банка, ми дадохъ сведения, че житото, което не е могло да достигне она процентъ, она условия, които е изисквала дирекцията — извинете, че не мога да говоря съ онѣзи термини, които се употребяватъ въ тази материя — се е продавало на свободния пазаръ на съвършено убита цена, даже до 1-20 л. килограма. Какъвто и примѣсъ да има това жито, то все пакъ е жито, а се е продавало по 1-20 л., докато, както знаете, дирекцията определяше максимална цена 3-40 л. Това бѣше голѣма грѣшка. И още тогава казваха компетентни хора, че дирекцията трѣбваше да закупува всички видове храни и она, които сѣ по-слаби, да отидатъ за мѣстна консомация, а онѣзи, които сѣ по-добри, да послужатъ за износъ. Дадохъ ми се сведения, че 30 милиона килограма трѣбватъ за изхранване на войската и трудовацитѣ. Ето, недоброкачественото жито можеше да се пречисти и употребѣ за единъ типовъ хлѣбъ. Какво щѣхме да избѣгнемъ тогава? Щѣхме да избѣгнемъ опасността житото на она селянинъ, на она производителъ, който не е могълъ да го пречисти и да добие 76 хектолитрово тегло, да отиде на свободния пазаръ на безценница, а щѣше да се плати пакъ отъ дирекцията, макаръ съ едно намаление.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: (Звъни) Извинете, г. Геновъ.

Г. г. народни представители! Часътъ е 8.

Министъръ Н. Мушановъ: Предлагамъ да се продължи заседанието, докато се прекратятъ дебатитѣ.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Които сѣ съгласни съ предложението на г. министра на вътрешнитѣ работи,

да се продължи заседанието, докато се прекратят дебатите, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Г. П. Генов (р): Той щеше да получи тогава за своето жито не 1-20 л. и не, разбира се, 3 или 3-10 л., а 2-80 л. И по този начин щеше да се избегне недоволството, което започна да царува върху големата част от земеделското население, поради този дефект, констатиран при режима, създаден през м. юлий по тая материя.

Второ, дирекцията скоро започна да среща мъжкотии и въ закупуването на храни, отговарящи на нейните условия. Защо стана това? Защото дирекцията изпусна из ръцете си вътрешната консомация. Ако отначало дирекцията имаше въ ръцете си вътрешната консомация, такава аномалия не щеше да има; благодарение на това, че вътрешната консомация е постоянен фактор, щеше да има постоянен оборот и тя щеше да разполага винаги съ достатъчно средства.

Министър Н. Мушанов: Само ако се въведе монополът.

Г. П. Генов (р): Да. — Наистина, имаше една пръчка от страна на закона de lege ferenda да може да се въведе, а de lege lata де не може да се въведе. Чл. 4, старият, пречеше, защото постановяваше принципа на свободната търговия, външна и вътрешна, съ зърнени храни. Можеше правителството да прибегне до чл. 47 от конституцията — разбира се, това е вече негово право да реши, дали може да използва правото, което му дава този член или не. Той е едно двуостро оръжие, което може да се използва и за, и против. Все пак аз съмтам, че се направи въ този момент, поради този режим, опущение, което законопроекта сега поправя. Мене ми се струва, че то трбваше да бъде поправено по-рано, навремето. И ако беше поправено тогава, причини за такива недоволства, каквито констатираме впоследствие и каквито констатираме и сега, не щеше да има.

Какво трбва да се прави по-нататък? Днес законопроекта поставя по принцип въпроса за монопола. Каквито и противници да има на тази идея, трбва всички да се съгласим, че тя е единствената, която най-рационално може да разреши сложения въпрос. Всичко друго ще бъде палиатив; всичко друго ще бъде недостатъчно да отговори на нуждите на момента. Законопроекта предвижда като окончателно уреден монополът само на житото. Това е нещо наложително; то трбваше да стане много по-отдавна — преди два месеца. Законопроекта позволява на Министерския съвет да разшири системата на монопола и за други видове зърнени храни. Може би за известни видове зърнени храни, които са въ по-малки количества, както изтъкна снощи г. Куртев, няма да има нужда от монопол. Но има един артикул, царевичата, която се произвежда въ голямо количество, която ще излезе на пазара и от която голямо количество ще трбва да се изнесе. Има претенции за разширяване системата на монопола за царевичата.

Б. Ецов (д): Няма голями количества.

Министър Н. Мушанов: Царевичата я няма въ Айтос. Но тази година има такова изобилие, щото предполага се, че може да стигне до 400 милиона килограма. Какво ще я правим?

Г. П. Генов (р): Въпросът за царевичата, е наистина, извънредно важен и трбва да получи едно правилно разрешение. За житото вече всички сме съгласни, че то ще се монополизира, като се съзнават гръшките и дефектите въ досегашната система. За царевичата имаме вече спорове. Правителството, според законопроекта, има право да разшири, както казахме, монополния характер, монополната система и за царевичата. Аз мисля, че това право трбва да се остави на правителството, то да реши въпроса, тъй като монополизирането на царевичата ще срещне известни мъжкотии, както финансови, така също и технически. Ако, обаче, правителството забележи, че стават злоупотребления съ царевичата, така, както станали и съ житото през м. август, то, естествено, ще трбва да неминем да минем към монополната система. Правителството, при разрешаването на този въпрос, трбва да има едно нещо пред вид: да не допусне никаква спекула съ труда на земеделеца. И понеже този труд е концентриран главно въ производството на житото и производството на царевичата, правителството трбва да по-

стъпи еднакво, както по отношение на житото, така също и по отношение на царевичата.

Възражават: нямаме достатъчна организация, за да минем към монопола. Аз мисля, г. г. народни представители, че това е един несъстоятелен аргумент. Ние често пъти казваме: държавата е лош стопанин, държавата не може да организира, или държавата зле организира. Но, забележете, че въ днешно време не можем вече да поставяме този въпрос тъй, а ще трбва окончателно да го разрешим. Държавата ще трбва да върши социална политика, ние трбва да имаме една социална държава. А щом като държавата ще върши социална политика, тя ще трбва непременно да създаде своя организация. Ако не може да се създаде такава организация, тя ще бъде изложена винаги на сътресения и на опасности дори от нещо по-страшно. Така че този въпрос за мен се разрешава въ смисъл, че държавата трбва да създаде необходимата организация, трбва да намбри възможности, трбва да намбри сили, трбва да намбри средства да създаде една организация, която да провежда нейната социална политика, и на първо място една организация, която да установи монопола на житото, а при необходимост — и монопола на царевичата.

Следователно въпросът за организацията не може и не трбва да плаши правителството. То има всичката възможност да подготви и създаде подходяща организация и, като създаде тая организация, наистина, да осъществи всичките цели, които законопроекта си залава.

Въпросът за средствата. Аз казах, че ако вътрешната консомация беше обхваната от този режим, от тая система, оборотни средства щеше да има. Сега няма оборотни средства, защото всичката вътрешна консомация се задоволява от свободния пазар, а държавата закупи храни, които нито може да продава на свободния пазар, нито изнася навън, защото навън цените са храните са много паднали. Виждате от къде се създава тази стагнация въ положението. Създава се поради тъй, че държавата изпусна от своите ръце вътрешната консомация. Вътрешната консомация, казвам, се задоволява от свободния пазар. Въ Източна България, напр., имаме хляб 3-40 л., както е въ Разград и Провадия, докато тук той е 5 л., поради особения режим, който владее въ тая зона.

Така че това беше голям недостатък на режима и този недостатък като се премахне, аз съмтам, че оборотни средства, макар, може би, не въ такова количество, въ каквото трбват, ще се намбрият.

Колкото се отнася до царевичата, щом като правителството реши да я монополизира, естествено е, че тя няма защо да се задържа тук въ онова количество, което ще се събере, а трбва да се изнесе веднага, особено когато се създаде едно благоприятно условие въ това отношение, напр., след минаване на м. декември, когато царевичата започва да се търси вече и когато настъпва вече сезонът за нейното изнасяне. Следователно, въпросът за закупуването на царевичата може да се сложи след известно време, докато тя ще се складира и след тъй да се започне съ нейния износ. Това е най-належащата задача, която трбва да се направи въ най-близко време.

Въпросът за организирането на дирекцията има още и една друга страна. Ще трбва съ законопроекта да се даде възможност на самата дирекция да стане един институт, колкото е възможно по-ефективен. Това именно се постига съ даването известни по-големи права на директора. Защото въ тая област, колкото и да желаем да избягваме едноличната власт, все пак се налага въ някои случаи да се действа по-бързо и тук именно едноличната власт може да помогне твърде много. Директорът ще действа, разбира се, винаги под контрола на Министерския съвет, така че няма да има никаква опасност, че въ това отношение може да се извършат злоупотребления. Ако започнем да създаваме дирекционни съвети, аз мисля, че може да се спъва работата често пъти поради разногласията въ дирекционния съвет и ще трбва тъй да се отнасят въ Министерския съвет, за да ги разрешава. Така че въ това отношение едно засилване на властта на директора, въ смисъл дирекцията да стане по-експедитивна, се налага. Налага се, колкото е възможно това да стане по-скоро, защото често пъти въ това отношение е имало забавяния, които винаги са се отразявали вредно върху положението.

Г. г. народни представители! Разбира се това, за което ние говорим, е една задача временна. Аз съмтам, че законопроекта има за цел да уреди положението само за настоящата година. Какво ще бъде идущата година, никой не може да предвиди. Въ всеки случай, тенденцията

е към намаляване на зърненото производство въ свѣта, още по-малко на житното производство. Не така лесно ще се спре засѣването на оная площ, която досега е била засѣвана съ житни храни, още повече, че ония страни, които произвеждат голѣми количества жита, като Русия, Канада, Аргентина и др., мѣжко могат да трансформират житното си производство въ нѣкакъвъ другъ видъ производство. Следователно, не можемъ да чакаме едно бързо намаление на зърненото производство, напротивъ, то ще запази горе-долу същото количество, каквото е било и презъ последнитѣ години.

При това, не трѣбва да забравяме, че има едно значително натрупване на запаси. Тия запаси сѣ толкова голѣми, че държави като Канада, Съединенитѣ щати и Аргентина се чудятъ по какъвъ начинъ да се отърватъ отъ тѣхъ. Тия запаси, по необходимостъ, ще тежатъ една, две, три години върху производството, особено върху житното производство, даже ако допустнемъ, че ще настѣпи намаляние на площта, която се засѣва съ зърнени храни, особено съ жито. Затуй трѣбва да имаме предъ видъ, че тая криза, това поевтиняване на житото, което констатираме отъ лѣтото на миналата 1930 г., ще продължи още известно време. Колко — това никой не може да предвиди, защото има редъ условия, както стопански, така сѣщо и климатически, които въ единъ или другъ моментъ могатъ да укажатъ едно или друго влияние върху производството на зърнени храни. Въ всѣки случай, ние трѣбва да имаме предъ видъ, че това положение, което започна отъ миналата година, нѣма да свърши така скоро. Така че, макаръ този режимъ да се създава за едно по-близо бъдеще, само за тая година, може би ще се наложи неговото понататъшно продължение. Разбира се, съобразно условията, ще може да се направятъ известни промѣни въ него и презъ идущата година.

Едновременно съ това, азъ се спирамъ на мисълта, която г. Момчо Дочевъ изтъкна преди малко — че е нужна трансформация на нашето земледѣлие. Тая трансформация става и сама. Самиятъ земледѣлски производител чувствува нуждата отъ трансформация и я върши. Но често пѣти може да се направятъ грѣшки, ако нѣма едно ръководство, ако нѣма едно уплѣтване отъ компетентни мѣста.

Министъръ Н. Мушановъ: Какви сѣ ценитѣ на всички тия трансформирания?

Г. Т. Данайловъ (д. сг): Това щѣхъ да кажа и азъ. Слушають сѣ слѣнчогледа, напримѣръ.

Г. П. Геновъ (р): Миналата година слѣнчогледътъ струваше много скѣпо. Тая година отъ Горна-Орѣховица до Варна цѣлото поле е засѣто съ слѣнчогледъ и цената му падна много. Така че една трансформация, не добре организирана, ще докара лоши резултати.

Г. Каназирски (д. сг): То не се дължи на голѣмото засѣване съ слѣнчогледъ у насъ, а на низкитѣ цени на слѣнчогледа въ странство, защото нѣколко стотини хиляди декара повече засѣти у насъ съ слѣнчогледъ по никой начинъ не могатъ да влияятъ на ценитѣ на слѣнчогледа на международния пазаръ.

Г. П. Геновъ (р): Искамъ да кажа, че ако не държимъ смѣтка за трансформацията, която става и вънъ отъ насъ, тогава, ако, напр., ние констатираме, че навсѣкѣде се върши онова, което ние вършимъ, ако навсѣкѣде става такава трансформация, каквато става у насъ, много естествено, ние ще получимъ отрицателни резултати. Заради това азъ казвамъ, че трансформацията въ земледѣлското производство трѣбва да става организирано, трѣбва да става подъ ръководството на компетентни лица, които да посочатъ, въ каква насока трѣбва да става тази трансформация и въ какъвъ размѣръ. Една случайна трансформация ще донесе, може би, твърде печални резултати. Азъ се опасявамъ, напр., че бързото засѣване на много лозя у насъ може да докара до единъ крахъ, какъвто вече констатираме съ вината. Ние виждаме една криза въ лозарството и винарството. Сега се иска увеличението акция на бирата, за да може населението да се насочи къмъ консомацията на вината. Така че, като говоримъ за тая трансформация, която азъ не отричамъ, въ всѣки случай съмъ дълженъ да кажа, че тя трѣбва да стане по единъ организиранъ начинъ, и следъ като се изучатъ условията, при които тя трѣбва да става, а не да става случайно отъ стопанитѣ, на едно мѣсто по единъ начинъ, на друго мѣсто по другъ начинъ, та по този начинъ самото население, неръководено, ненаправлявано, да се разочарова. Така че

една трансформация въ това отношение е необходима, но, казвамъ, тя трѣбва да бѣде организирана.

Сѣщото нѣщо трѣбва да се каже и за преработването на известни фуражни храни въ месо. И тамъ сѣщо така трѣбва да се върши работата организирано, защото ние не можемъ да разчитаме лесно на западнитѣ пазари. Много отъ тия пазари сѣ завладѣни, и, ако започнемъ да произвеждаме голѣми количества месо и не можемъ да намѣримъ пазари, ще имаме сѣщия крахъ, какъвто имаме съ редъ други земледѣлски произведения.

Така че, както виждате, г-да, проблемата не е лесна. Говори се, наистина, за трансформация, обаче тая трансформация трѣбва да бѣде обмислена, трѣбва да се извършва по единъ опредѣленъ планъ, защото само тогава тя ще даде резултатитѣ, каквито се очакватъ.

Съ този режимъ, който се създава съ законопроекта, както казахъ, държавата цели да повиши ценитѣ на зърненитѣ храни. Съ това тя иска да даде една малка компенсация на земледѣлца за оная грамадна, за оная колосална загуба, която той претърпѣва. Това е целта на законопроекта.

Но едновременно съ това азъ искамъ да обърна внимание още на едно обстоятелство — че днесъ въ страната се чака разрешението не само на този въпросъ, но и на нѣколко други въпроси, които сѣ сложени.

Не само ония дефекти, които азъ изтъкнахъ, спъватъ стопанския животъ въ България. Стопанскиятъ животъ се спъва и отъ редица други причини. Като една отъ тия причини, азъ ще посоча само въпроса за задълженията на селскитѣ стопани. Поради слуховѣтъ, поради обещанията, че ще има едно редуциране на тия задължения и едно намаляние на лихвитѣ, ние констатираме единъ почти пълненъ стопански застои. Населението се въздържа да плаща — това е фактъ. Населението се въздържа и да купува, защото чака поевтиняване на стокитѣ. Държавата, когато дава известна премия на земледѣлското население, не трѣбва да смѣтаме, че дава тая премия току-тъй. Тя я дава съ целъ да улесни стопанския животъ, да улесни раздвижването на стопанския животъ. И азъ мисля, че този въпросъ за задълженията на земледѣлцитѣ трѣбва да получи частъ по-скоро своето едно или друго разрешение. Ако този въпросъ продължава да виси въ въздуха въ една неясна и неопредѣлена форма, азъ мисля, че стопанскиятъ застои ще продължава. Даже и селянитѣ да се снабдятъ съ пари, тѣ ще чакатъ разрешението на този въпросъ, за да видятъ какво ще плащатъ и какво ще имъ се опрости. Това е въ човѣшката психология. Заради това съ този въпросъ трѣбва непременно да се побърза, да не се смѣта, че като се протака тоя въпросъ ще се дойде или до окончателното опрощаване на дълговетѣ, или да се остави днесъ съществуващото положение. Едно срѣдно разрешение на въпроса ще трѣбва да се намѣри. И трѣбва да се намѣри частъ по-скоро, защото, както казахъ, неразрешаването му спъва стопанския животъ. Азъ мисля, че дългътъ на правителството е да пристѣпи частъ по-скоро къмъ разрешението на този въпросъ. И колкото по-скоро го реши, толкова по-скоро ще бѣдемъ начисто, толкова по-скоро нашиятъ стопански животъ ще може да се раздвижи. А, както казахъ, всички констатираме единъ голѣмъ застои въ стопанския животъ, поради тая причина.

Другъ единъ въпросъ е въпросътъ за бюджета. Трѣбва да се намѣриятъ непременно срѣдства за покриване на оня дефицитъ, който новата система на търговия съ пшеница ще остави въ държавния бюджетъ. Колко ще бѣде тоя дефицитъ? Дали ще бѣде единъ милиардъ, както сѣнощи, казваше г. Каназирски, или ще бѣде по-малко, както казахъ нѣкои преждеговоривши — 500—600 милиона лева,...

В. Молловъ (д. сг): А ако се възприеме и монополъ на кукуруза, дефицитътъ ще бѣде единъ и половина милиарда лева.

Г. П. Геновъ (рад): ... не знамъ, но всѣки случай трѣбва да осигуримъ срѣдства за покриване на тоя дефицитъ. При наличността на единъ грамаденъ дефицитъ въ нашия бюджетъ и безъ тая система, като прибавимъ още единъ дефицитъ отъ тая система, естествено е, че финансовото положение на държавата ще стане твърде плачевно, ако и не катастрофално. Трѣбва да се мине веднага къмъ необходимитѣ мѣрки, за да се намѣриятъ срѣдства за покриване на тоя дефицитъ. Срѣдства, разбира се, все могатъ да се намѣриятъ. Както изтъкнахъ вече на нѣколко пѣти, ние имаме една индустрия, която извъредно много използвава облагитѣ, които специалниятъ законъ ѣ дава. Една тежестъ трѣбва да падне и върху тая индустрия въ форма на едно частично облагане на материалитѣ, които тя внася безъ мито, или въ форма на облагане на произ-

водството, което тя дава. Във всеки случай въ туй отношение нѣщо трѣбва да се направи.

Разбира се, могат да се намѣрят и други източници, и тѣ трѣбва да се намѣрятъ, защото целта на законопроекта е социална, той преследва една социална задача — да подпомогне ония, които сѣ въ най-тежко положение днесъ, на земледѣлцитѣ. Но едновременно съ туй законопроектътъ и правителството трѣбва да целятъ да не влошатъ и безъ туй тежкото финансово положение на държавата.

Виждате, г. г. народни представители, че тая задача е доста трудна, обаче все пакъ тя трѣбва да бѣде разрешена по единъ или другъ начинъ.

Азъ, като завършвамъ моитѣ кратки бележки по тая материя, по която никакъ не съмъ специалистъ, но по която искахъ да изкажа само моето мнение, мисля, че както народното представителство, така и почитаемото правителство ще взематъ всички мѣрки за намиране на единъ благоприятенъ изходъ отъ създадената криза. Тоя законопроектъ съставлява първата стѣпка. Азъ съмъ увѣренъ, че той ще бѣде последванъ отъ редица други решения въ тая смисълъ, които ще иматъ за целъ да подкрепятъ слабитѣ социални единици — ония стопанства, които най-вече страдатъ отъ създадената криза.

Азъ мисля, че правителството въ скоро време ще сезира Народното събрание съ редица законопроекта, които ще иматъ за целъ именно да създадатъ една държава, която е стѣпила здраво на своитѣ крака; една държава, която се консолидира, а не се разстройва; една държава, която ще бѣде надеждата и на утрешното поколение, което идва следъ насъ.

Въ разрешението на тази задача, г. г. народни представители, естествено е, че правителството трѣбва да бѣде подкрепено отъ всички съзнателни български граждани, защото, преди всичко, ние трѣбва да милѣемъ за държавата. Вънъ отъ държавата днесъ ние нѣмаме една мощна организация, която да ни покровителствува и поддѣлката на която да работимъ. Заради туй ние трѣбва да вложимъ всичкитѣ си усилия въ това направление —

да подкрепимъ преди всичко държавата. А държавата, когато е силна, ще може да даде подкрепа на всички ония нейни подданици, нейни граждани, които въ единъ или другъ моментъ изпаднатъ въ положение на нужда, въ положение на тежка стопанска или социална криза. (Ръкоплѣскания отъ мнозинството)

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Г-да! Листата на записанитѣ оратори по първото четене на законопроекта за измѣнение на закона за закупуване и износъ на зърнени храни е изчерпана. Дебатитѣ сѣ прекратени. Г. министърътъ на вътрешнитѣ работи ще говори утре.

Преди да вдигна заседанието, съобщавамъ, че въ бюрото на Камарата е постѣпилъ отъ Министерството на земледѣлието и държавнитѣ имоти законопроектъ за довършване на строежитѣ по отводняване на Вардимъ-Новградското блато, съгласно закона за отстъпване на Вардимъ-Новградското държавно блато, Свишовска околия, на Великотърновския окръженъ съветъ, за да го подобри и използва за срокъ отъ 25 години публикуванъ въ „Държавенъ вестникъ“ брой 28 отъ 2 май 1929 г. (Вж. прил. Т. I, № 8)

Този законопроектъ ще бѣде разладенъ на г. г. народнитѣ представители и поставенъ на дневенъ редъ.

Министъръ Н. Мушановъ: Предлагамъ тоя законопроектъ да бѣде поставенъ като трета точка въ дневния редъ за утрешното заседание.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Които приематъ предложението на г. министра, трета точка въ дневния редъ за утрешното заседание да бѣде първо четене на законопроекта, който току-що ви съобщихъ, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 20 ч. и 25 м.)

Подпредседателъ: **Н. ЗАХАРИЕВЪ**

Секретаръ: **Т. ХР. МЕЧКАРСКИ**

Началникъ на Стенографското отдѣление: **Д. АНТОНОВЪ**